

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
Ehituse ja arhitektuuri instituut

**JÄTKUSUUTLIKKUS E HITUSETTEVÖTETES JA
ESG RAPORTEERIMINE E HITUSE PEATÖÖVÖTJA
NÄITEL**

**SUSTAINABILITY IN CONSTRUCTION COMPANIES AND
ESG REPORTING: A CASE STUDY OF A GENERAL
CONTRACTOR**

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Toomas Kesküla

Üliõpilaskood 192097EAXM

Juhendaja: Ergo Pikas

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

13. mai 2024

Autor:

.....
/ allkiri /

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele.

"....." 20.....

Juhendaja:

.....
/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

".....":20... .

Kaitsmiskomisjoni esimees:

.....
/ nimi ja allkiri /

LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA LÕPUTÖÖ ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS

Mina, **Toomas Kesküla,**

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose **Jätkusuutlikkus ehitusettevõtetes ja ESG raporteerimine ehituse peatöövõtja näitel,**

mille juhendaja on Ergo Pikas

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

13.05.2024

LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane: **TOOMAS KESKÜLA**

Üliõpilaskood **192097**

Õppekava: **EAXM15 Hooned ja rajatised**

Peeriala: Ehitusmajandus ja juhtimine

Lõputöö teema:

JÄTKUSUUTLIKKUS E HITUSETTEVÕTETES JA ESG RAPORTEERIMINE E HITUSE PEATÕÕVÕTJA NÄITEL

Sustainability in Construction Companies and ESG Reporting: A Case Study of a
General Contractor

Juhendaja: **Ergo Pikas**

Ergo.pikas@taltech.ee

Lõputöö konsultandid:

Tiitel või ametikoht, Ees- ja Perekonnanimi	Kontakt (e-post või telefon)	Allkiri ja kuupäev
--	---------------------------------	--------------------

Lõputöö põhieesmärgid:

- Ehitusettevõtete valmisoleku ning teadlikkuse tuvastamine seoses CSRD nõuetega;
- ESG näidisraporti koostamine ehituse peatõõvõtja näitel.

Töö keel: eesti keel

Lõputöö etapid ja ajakava:

Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1. Kirjanduse ülevaade, töömetoodika kirjeldus ja intervjuerimine	05.01.2024
2. Tulemuste analüüs	04.03.2024
3. ESG raporti malli koostamine	15.04.2024
4. Raporti koostamine	02.05.2024
5. Teksti redigeerimine ja info lisamine	04.05.2024
• Kokkuvõtte eesti keeles	04.05.2024
• Kokkuvõtte inglise keeles	04.05.2024

Lõputööde ülevaatus, mille läbimine on kaitsmise eelduseks

06.05.2024

Peale ülevaatus saab teha väiksemaid korrekture ja üles laadida töö Moodle keskkonda plagiaadikontrolliks.

Esitlusmaterjalid kaitsmisel: Powerpoint esitlus ja jaotusmaterjalid

Kirjeldus	Tähtaeg
1 Powerpoint esitlus	20.05.2024

Lõputöö esitamise tähtaeg:

20. mai 2024

Plagiaadikontrolli läbinud lõputöö digiallkirjastatakse autori, juhendaja(te), konsultandi(tide) ja kaitsmiskomisjoni esimehe poolt. Paberil pole vaja allkirju koguda.

Lõputöö ülesanne välja antud: 13.10.2022

Juhendaja: **Ergo Pikas**

Ülesande vastu võtnud: **Toomas Kesküla**

Avalikustamise piirangu tingimused: puuduvad

SISUKORD

LÜHENDITE JA TÄHISTE LOETELU	9
SISSEJUHATUS	10
1. Jätkusuutlikkuse olemus ning selle aruandlus täna ja tulevikus	12
1.1 Jätkusuutlikkuse eesmärgid	13
1.1.1 Pariisi kokkulepe	13
1.1.2 Euroopa roheline kokkulepe	14
1.1.3 Eesti 2035 arengukava	17
1.2 Jätkusuutlikkuse aruandlus	17
1.2.1 ESG olemus	20
1.2.2 Hetkel kehtiv muu kui finants teabe avalikustamise direktiiv - NFRD	21
1.2.3 Taksonoomia määrus	23
1.2.4 Äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiiv	24
1.3 Keskkonnamõtjude hindamine ehituses	29
2. uurimiskava, meetodid ja andmeallikad	36
2.1 Intervjuud ja valim	36
2.1.1 Intervjuud	37
2.2 ESG näidisraporti koostamine	38
3. Uurimistöö tulemused	39
3.1 Ettevõtete jätkusuutlikkuse teadlikkus, järgimine ja muutusteks valmisolek	39
3.1.1 Olemasolevate ja tulevaste Euroopa Liidu jätkusuutlikkus nõuete teadlikkus	39
3.1.2 Ettevõtete jalajälje, sotsiaalsete ja juhtimisaspektide andmete kogumine ja avaldamine	40
3.1.3 Keskkonna-, töökeskkonna- ja juhtimisaruannete koostamine	41
3.1.4 Tuleviku plaanid ja meetodid seoses rohepöördega	41
3.1.5 Äriühingute kestlikkuse raporteerimise direktiivi mõju ettevõtetele	42
3.1.6 Rohepesu	42
3.2 Intervjuude olulisemad järeldused	43
3.3 Majandus – ja kommunikatsiooniministeriumi vaade CSRD direktiivi mõjust ehitusturul	44
3.3.1 Äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiivi raporteerimise vorm	45
3.3.2 ESG teemade raporteerimise ootused ehitusturul	45
3.3.3 Tuleviku vaade ja eesmärgid jätkusuutlikkusega ehitusturul	46
3.3.4 Ehitusettevõtete ESG järgimine valdkonniti	46

3.3.5	Ettevõtete toetamine seoses rohepöördega	47
3.3.6	Hoonete rekonstrueerimise toetamine.....	47
3.4	Olulisemad järeldused	48
4.	Jätkusuutlikkuse raporti koostamine ehituse peatöövõtja näitel.....	49
4.1	Ettevõtte tutvustus, ärimudel ja -strateegia.....	49
4.2	Maru Ehitus ja kestlikkus	51
4.3	Ettevõtte keskkonnategurid:	51
4.4	Ettevõtte sotsiaalsed tegurid.....	53
4.5	Ettevõtte juhtimisalased tegurid	56
	KOKKUVÕTE	59
	SUMMARY	61
	KASUTATUD KIRJANDUS.....	63

LÜHENDITE JA TÄHISTE LOETELU

EL – Euroopa Liit

mIn – Miljon

ekv – Ekvivalent

TWh – Terawatt tundi

GRI – *Global reporting initiative* / globaalse aruandluse algatus

CERES – *Coalition for Environmentally Responsible Economies* / keskkonnavastutustundliku majanduse koalitsioon

ESG – *Environment, social, governance* / Keskkond, sotsiaalsus, juhtimine

IFC – *International finance corporation* / Rahvusvaheline finantskorporatsioon

NFRD – *Non-financial reporting directive* / Muu kui finantsteabe avalikustamise direktiiv

CSRD – *Corporate sustainability reporting directive* / Äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiiv

ÜRO – Ühinenud rahvaste organisatsioon

CO2 – Süsihappegaas

EFRAG – *European Financial Reporting Advisory Group* / Euroopa finants aruandluse nõuande rühm

LEED – *Leadership in Energy and Environmental Design* / hoonete rohesertifikaadi hindamissüsteem

BREEM – *Building Research Establishment's Environmental Assessment Method* / hoonete rohesertifikaadi hindamissüsteem

MKM – Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium

EPD – *Environmental product declaration* / toote keskkonna deklaratatsioon

SISSEJUHATUS

Jätkusuutlikkusele on hakatud rohkem pöörama tähelepanu peale 2015 aasta Pariisi Kokkulepet, kus 195 riiki leidsid omavahelise arusaama, et on tarvis seada pikaajaline eesmärk, hoida globaalne keskmine temperatuuri tõus tunduvalt alla 2°C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse ajaga ning peatada heitkoguste kasv (*Pariisi kokkulepe*, 2023). Pariisi kokkuleppe järel sõlmiti 2019 aastal Euroopa roheline kokkulepe, mis sisaldab erinevaid algatusi ja eesmärke kliimanetraalsuse saavutamiseks (*Euroopa roheline kokkulepe*, 2022). Nendest kokkulepetest tulenevalt on Euroopa Liit välja töötanud mitmeid olulisi direktiive ja määruseid, mis mõjutavad ettevõtete tegevust. Üks olulisi direktiive, mis jõustus 2014 aastal on NFRD (*ingl. k. Non-Financial Reporting Directive*) ehk muu kui finantsteabe avalikustamise direktiiv. Direktiivi eesmärk oli suunata suurettevõtteid avalikustama informatsiooni, mis ei ole vaid finantsteabe, vaid teemasid, mis puudutab keskkonna, sotsiaalseid ja juhtimisalaseid tegureid. 2020 aastal jõustus taksonoomia määrus, mis klassifitseerib jätkusuutlike tegevusi ning 2021 aastal avaldati äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiiv ehk CSRD (*ingl. k. Corporate Sustainability Reporting Directive*). Selle direktiivi eesmärk on suurendada NFRD mõjuala ning täpsustada jätkusuutlikkus nõudeid.

Ehitusvaldkonnal on oluline roll keskkonna kujundamisel ja majanduskasvule kaasaaitamisel (Musarat, Alaloul and Liew, 2021). Sarnaselt paljudele teistele riikidele seisab samuti Eesti ehitussektor silmitsi oluliste jätkusuutlikkuse väljakutsetega, sealhulgas keskkonnaseisundi halvenemine, ressursside ammendumine, sotsiaalne ebavõrdsus (Sarkodie, Owusu and Taden, 2024). Jätkusuutlik ehitamine on saanud nüüdseks rohkem tähelepanu, kuid sellest hoolimata moodustab ehitussektor 35% ülemaailmsetest süsihappegaasi heitkogustest ja tekitab 45-65% prügilates ladestatud jäätmetest. Lisaks on sektoril suur tähelepanu ülemaailmselt kahjulike heitmete tekitamisest, millest suur osa on ehitusprotsessist, nimelt ehitusmaterjalide transportimisest ja töötlemisest (Lima *et al.*, 2021).

Seoses uutest regulatsioonidest ning jätkusuutlikkuse arenguga on autor otsustanud käesolev lõputöö valida teemal, mis kajastab olemasolevaid jätkusuutlikkus regulatsioone, nende olevust ning nõudeid, lisaks samuti ka ehitussektori võimalusi ja valmisolekut CSRD direktiivi nõuete järgimiseks. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada CSRD olemus ja mõju ehitusettevõtetele ning koostada näidis ESG raport ehituse peatöövõtja näitel. Eesmärgi täitmiseks on tööle püstitatud järgmised ülesanded:

- 1) Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni kirjeldamine;

- 2) Ehitusettevõtete valmisoleku ning teadlikkuse tuvastamine seoses CSRD nõuetega;
- 3) Ehitustegevusega seotud ettevõtete jätkusuutlikkuse nõuete tuvastamine;
- 4) ESG näidisraporti koostamine ehituse peatöövõtja näitel.

Uurimistöö on ülesehitatud 4 erineva peatüki vormis, kus esimeses peatükis autor kirjeldab ettevõtete jätkusuutlikkuse olemust ja arengut, raporteerimist ning Eestis tihemini kasutatavaid hoonete rohesertifikaate, kus protsess sisaldab ka jätkusuutlikku ehitustegevust. Teises peatükis autor kirjeldab töö metoodikat, mis sisaldab kirjanduse analüüsi, intervjuude ning raporti koostamise metoodikat. Kolmas peatükk on ehitusettevõtetega läbiviidud intervjuude sisu ning analüüs. Ehitusettevõtteid küsitleti jätkusuutlikkusest, ESG teadlikkusest ning tuleviku plaanidest seoses rohepöördega. Intervjuud olid poolstruktureeritud vormis, et intervjuueeritavatele oleks võimalik vajadusel esitada lisaküsimusi. Viimane peatükk käsitleb ESG raporti koostamist ehituse peatöövõtja näitel. Raporti koostamise aluseks on võetud CSRD direktiivi nõuded.

Võtmesõnad: jätkusuutlikkus, ESG, NFRD, CSRD, magistritöö

1. JÄTKUSUUTLIKKUSE OLEMUS NING SELLE ARUANDLUS TÄNA JA TULEVIKUS

Jätkusuutlikus defineeriti 1987 aasta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Brundtland komitee poolt: „Jätkusuutlikus on praeguste vajaduste rahuldamine, ilma et see kahjustaks tulevaste põlvkondade võimet rahuldada oma vajadusi“ (Verma, 2019). See tähendaks, et me peaksime tarbima vähem kui loodus suudab tagasi toota. Praeguseks ajaks on seda põhimõtet uuendatud, sest väljaspool konteksti tähendab see, et peaksime keskkonna eest hoolitsema, mitte selle olemusliku väärtuse pärast, vaid selleks, et säilitada oma järelpõlvele ressursse. Nüüdseks vaadeldakse jätkusuutlikust kolme mõõtmena: sotsiaalsus, majanduslikkus ja keskkondlikkus. Sotsiaalne jätkusuutlikus seab inimese ja ühiskonna keskmesse, kus näiteks tegeletakse teemadega nagu: inimeste mitmekesisus, suhted, võrdne kohtlemine, inimõigused, tervis. Majanduslik jätkusuutlikus hõlmab finantsilist hakkamasaamist. Kolm jätkusuutlikkuse mõõdet peaksid olema tasakaalus üksteisega, et tegevus mis toimuks ei oleks liiga kallis, oleks sotsiaalselt aktsepteeritav ja ei avaldaks tugevat mõju keskkonnale (Kuhlman and Farrington, 2010).

Jätkusuutlikus on saanud väga oluliseks teemaks nüüdisajal kui Euroopa liit ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on seadnud erinevad eesmärgid, et suurendada jätkusuutliku eluviisi ühiskonnas. 2015 aastal kui Pariisi Kokkulepe läbi viidi on teadlikus olnud tõusvas trendis kliimamuutusest ja sellele tähelepanu on eriti pööranud just tarbijad ja investeerijad. Pariisi Kokkulepe seadis ÜRO riikidele eesmärgi saavutada käesoleva sajandi teiseks pooleks tasakaal inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heite allikate ja sidujate lõikes, järgides võrdse kohtlemise põhimõtet ning toimides jätkusuutliku arengu kontekstis ja püüdes kõrvaldada vaesust. Samuti põhiliseks eesmärgiks on hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri tõusu tuntavalt allpool 2 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega ning püüdes piirata temperatuuri tõusu 1,5 kraadini võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega (Mooldijk, 2020; *Pariisi kokkulepe*, 2023). Euroopa Liit on oma panuse andnud Pariisi Kokkuleppest kinni pidamisel luues Euroopa riikide vahel Euroopa roheline kokkuleppe. Kokkulepe sõlmiti 2019 aastal Brüsselis ning selle eesmärk on muuta EL õiglaseks ja jõukaks, nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus 2050. aastaks ei ole enam kasvuhoonegaaside netoheidet ja kus majanduskasv on ressursikasutusest lahutatud (*Euroopa roheline kokkulepe*, 2022). Eesti on omalt poolt koostanud arengukava „Eesti 2035“, mis kiideti heaks 2021 aastal. Arengukaval on erinevad

eesmärgid seatud nii sotsiaal, majandus ja keskkonna valdkondades (*Strateegia 'Eesti 2035', 2023*).

1.1 Jätkusuutlikkuse eesmärgid

Maa atmosfäär soojeneb ja kliima muutub iga aastaga. Planeedi kaheksast miljonist liigist on üks miljon kadumisohus. Metsi ja ookeane reostatakse ja hävitatakse. Seades globaalselt eesmärgid ja valitsuste poolt suunised, kuidas säästa keskkonda on üleminek säästlikule elustiilile valutum (*Euroopa roheline kokkulepe, 2022*). 1992 aasta juunis leppisid 178 riiki kokku ühise eesmärgi, et luua ülemaailmne säästva arengu partnerlus, et parandada inimelu kvaliteeti ja kaitsta keskkonda (*Agenda 21, 2023*). 2015 aasta jaanuari üldkokkusaamisel ÜRO riikide vahel arendati välja säästva arengu eesmärgid (ingl. *Sustainable development goals*) kus lähtutakse 17st põhi eesmärgist, mis omakorda jagunevad 169 ala eesmärgiks. Säästva arengu eesmärgid on mõeldud kaotamaks kõikjal vaesuse ning tagada väarikus ja hea elukvaliteet kõigile, arvestades looduskeskkonna võimekusega. Tegevuskava eesmärgid keskenduvad olukorra parendamisele nii majandus-, sotsiaal- kui ka keskkonnavaldkonnas (United Nations, 2024).

1.1.1 Pariisi kokkulepe

Nagu eelpool mainitud, Pariisi Kokkulepe on sõlmitud 2015 ja jõustunud 2016 aastal, mille eesmärk on suunatud kliimamuutuste ohu suhtes võetavate ülemaailmsete meetmete tugevdamisele jätkusuutliku arengu ja vaesuse likvideerimise püüdluste kontekstis. Kokkulepe kujutab endast tegevuskava globaalse soojenemise piiramiseks, mis koosneb (*Pariisi kokkulepe, 2023*):

- pikaajalisest eesmärgist (piirata ülemaailmset kliimasoojenemist 2 °C-ni võrreldes tööstusrevolutsioonieelse ajastuga);
- panustest (riigid esitavad omapoolsed tegevuskavad vähendamaks heitkoguseid);
- eesmärkidest (valitsused esitavad omapoolsed tegevuskavad iga 5 aasta järel, kus on igakord ambitsioonikamad eesmärgid);
- läbipaistvusest (riigid teavitavad läbipaistvust ja järelevalvet eesmärkide saavutamise edust);

- solidaarsusest (EL ja arenenud riigid pakuvad rahastamist arenguriikidele eesmärkide täide viimiseks kliimamuutuste vastu).

Pariisi kokkuleppe sidumisel osales 195 riiki ja sellega kinnitasid riigid oma pühendumusest, et kiirendada kliimasoojenemise peatamist globaalselt. Kokkuleppes tunnistatakse, et kliimasoojenemise vastu võitlemiseks peaks nii riigid, linnad, omavalitsused kui ka erasektor olema valmis tegema koostööd ning andma omalt poolt tugev panus heitkoguste vähendamiseks (*Pariisi kokkulepe, 2023*).

1.1.2 Euroopa roheline kokkulepe

2019 detsembris allkirjastati Euroopa Liidu liikmesriikide poolt „Euroopa roheline kokkulepe“. Rohelepe sõlmiti EL riikide vahel, et võidelda kliimasoojenemise vastu ja suurendada jätkusuutlikku eluviisi, mis on omapoolne panus Pariisi kokkuleppe pidamiseks ja viia ellu ÜRO 2030 säästva arengu eesmärkide tegevuskava. Roheleppel ei ole seadusandlikut võimu, kuid selle alusel on loodud ja uuendatud direktiive, määruseid ja seaduseid, et jätkusuutlikus oleks fookuses. Jätkusuutlikule eluviisile üleminek riikide poolt on kulukas ning EL on rohelepe alusel lubanud väljastada 500 miljard eurot. Järgmise 10 aasta lõikes on eeldatud, et kulub muudatuste elluviimiseks lisaks 500 miljardit, see osa peaks olema EL liikmesriikide ja erasektori kanda. Eesmärkide elluviimiseks jaotatakse finants 10 aasta jooksul erinevate tegevuste vahel, kus panustatakse jätkusuutlikkusele (Fetting Constanze, 2020). Tegevuskava sisaldab järgmist (*Euroopa roheline kokkulepe, 2022*):

- Pakett „Eesmärk 55“: Paketi (*„Fit for 55“ package*) eesmärk on muuta rohelise kokkuleppe eesmärgid seaduseks. Pakett sisaldab mitut ettepanekut kliima-, energia- ja transpordialaste õigusaktide läbivaatamiseks ning uute seadusandlike algatuste käivitamiseks, et viia Euroopa Liidu õigusaktid kooskõlla Euroopa Liidu kliimaeesmärkidega.
- Euroopa Kliimaseadus: Euroopa kliimaseadusega muudetakse poliitiline eesmärk, et EL on 2050. aastaks kliimanutraalne, juriidiliseks kohustuseks. Selle vastu võtmisega kohustusid ELi liikmesriigid 2030. aastaks vähendada kasvuhoonegaaside netoheidet 55% võrreldes 1990. aasta tasemega.
- Kliimamuutustega kohanemisega strateegia: Strateegias esitatakse pikaajaline visioon, kuidas muuta EL 2050. aastaks kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimeliseks, see hõlmab andmete kogumist ja

jagamist, et parandada kliimamuutuste mõju, teadmiste kättesaadavust ja vahetamist, looduspõhiseid lahendusi, mis aitavad suurendada vastupanuvõimet kliimamuutustele ja kaitsta ökosüsteeme, kohanemise integreerimine makromajanduslikku poliitikasse.

- Elurikkuse strateegia aastani 2030: Strateegia eesmärk on taastada Euroopa elurikkus 2030. aastaks. Peamiselt hõlmab merealade ja maismaade kaitsealade laiendamise Euroopas, kahjustatud ökosüsteemide taastamine ja meetmete rahastamine ning edusammude parem jälgimine.
- Strateegia „Talust taldrikule“: Strateegia eesmärk on muuta praegust Euroopa Liidu toidusüsteemi kestlikumaks. Strateegia hõlmab tagada piisava, taskukohase ja toitva toidu maakera võimaluste piires, kestliku toidutootmise toetamist ja edendada toidu kestlikumat tarbimist ja tervislikumat toitumist.
- Euroopa tööstusstrateegia: Tööstusstrateegia eesmärk on toetada tööstust muutuste, innovatsiooni ja majanduskasvu kiirendajana ja võimendajana. Strateegia hõlmab ELi sõltuvuse vähendamist valdkondades nagu elutähtsad materjalid ja tehnoloogiad, toit, taristu ja julgeolek.
- Ringmajanduse tegevuskava: Tegevuskava eesmärk on majanduskasvu lahtisidumine ressursikasutusest ning üleminek ringsüsteemidele tootmises ja tarbimises. Tegevuskava sisaldab enam kui 30 meetet, mis käsitlevad kestlike toodete kavandamist.
- Patareid ja akud ning patarei- ja akujäätmed: Ettepaneku eesmärk on käsitleda patareide ja akude olemusringi alates tootmisprotsessist kuni konstruktsiooninõueteni, samuti taaskasutamist, ringlussevõttu ja ringlusesse võetud materjali lisamist uutesse patareidesse ja akudesse. Ettepanek hõlmab tööstuslikke patareisid ja akusid, auto- ja elektrisõidukeid ning kaasaskantavad patareid ja akud.
- Õiglase ülemineku mehhanism: Mehhanismi eesmärk on pakkuda rahalist ja tehnilist tuge piirkondadele, mis on kõige enam mõjutatud vähese CO₂ sisaldusega majanduse üleminekule. Enam mõjutatud piirkonnad sõltuvad suurel määral fossiilkütustest ja CO₂-mahukatest

tööstusharudest. Tuge pakutakse inimestele ja kogukondadele ümberõppe hõlbustamiseks, eluasemete energiatõhususe parendamiseks, energiaostuvõimetuse vastu võitlemiseks. Ettevõtetele pakutakse tuge, et muuta üleminek vähese süsinikdioksiidiheitega tehnoloogiale investeringute jaoks atraktiivseks, ning investeeritakse teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Liikmesriikide või piirkondade toetamine hõlmab investeerimist uutesse keskkonnahoidlikesse töökohtadesse, kestlikku ühistransporti, digitaalsesse ühenduvusse ja puhta energia taristusse.

- **Puhas, taskukohane ja kindel energia:** Energia valdkonna eesmärk on puhtamate energiaallikate arendamise ja kasutuselevõtu toetamine, energiasüsteemide integreerimise edendamine EL's, ühendatud energiataristu arendamine EL'i energiakoridoride kaudu, kehtivate energiatõhusust ja taastuvenergiat käsitlevate õigusaktide läbivaatamine. Nendes eesmärkides sisaldub renoveerimislaine strateegia, milles rõhutatakse sotsiaalse kaasatuse, majanduse elavdamise ja rohepöörde aspekte, sest hoonesektor on üks suurimad energiatarbijaid Euroopas ja tekitab rohkem kui kolmandiku ELi kasvuhoonegaaside heitkogustest.
- **Kestlikkust toetav EL'i kemikaalistrateegia:** Strateegia eesmärk on paremini kaitsta inimeste tervist, suurendada tööstuse konkurentsivõimet, toetada mürgivaba keskkonna loomist.
- **Metsastrateegia:** Strateegia eesmärk on vähendada ELi mõju ülemaailmsele metsade raadamisele. Strateegia hõlmab säästva metsamajandamise edendamist, metsaomanikele ja majandajatele keskkonnasõbralike tavade kasutuselevõtuks rahaliste stiimulite pakkumine, metsade suurendamine ja nende elurikkuse parandamine, sealhulgas istutades 2030. aastaks kolm miljardit uut puud.

Euroopa roheline kokkulepe peamine eesmärk on kliimanetraalsuse saavutamine aastaks 2050. Vahe tähtajaks on seatud 2030ks aastaks saavutada 55% langus kasvuhoonegaaside netoheites võrreldes 1990. aasta tasemega. Rohelepe on sõlmitud liikmesriikide poolt ning EL on selle alusel ka kohustatud liidust väljapoole piiri jäävaid riike toetama globaalsete jätkusuutlikkuse eesmärkide saavutamiseks (*Euroopa roheline kokkulepe, 2022*).

1.1.3 Eesti 2035 arengukava

Eesti arengustrateegia põhineb säästva arengu eesmärkidele. Arengukava „Eesti 2035“ on jaotatud 5ks võrdväärseks sihiks: inimene; ühiskond; majandus; elukeskkond; riigivalitsus, mis lähtuvad aluspõhimõtetest. Strateegia alapõhimõtted on konkurentsivõimeline, teadmiste põhise ühiskonna ja majandusega kliimaneutraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutustest põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada aastaks 2050. Lisaks, „Eesti 2035“ arengukavas on välja toodud põhilised muudatused valdkondades: oskused ja tööturg; rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse; majandus ja kliima; ruum ja liikuvus; riigi valitsemine, millel on andmekogumiseks ja analüüsiks seatud sihid ning igal sihil on omakorda seatud moodsikud, mille kohta on seatud erinevad eesmärgid (*Strateegia 'Eesti 2035', 2023*).

Arengukava aluspõhimõtete hoidmist, strateegiliste sihtide saavutamist ja vajalike muutuste elluviimist jälgitakse omavahel seostatavate moodsikutega. Üheks moodsikuks 44st on kasvuhoonegaaside netoheite vähendamine. Kasvuhoonegaaside netoheide oli 2019 aastal 14mln tonni CO₂ ekv. 2035 aasta eesmärgiks on seatud see vähendada kuni 8mln tonni CO₂ ekvivalendini. Kliima sihi üheks moodsikuks on ringleva materjali määr, mis 2019 aastal oli 15,6% ning shittase on 30% 2035ks aastaks. Ruum ja liikuvuse sihi üheks moodsikuks on elamute ja mitteelamute energiatarve, kus 2019 ja 2020 aastal arutati algtasemeks 16,5TWh ning eesmärgiks on vähendada energiatarvet 14,5TWh-ni. Strateegia on lepitud kokku valitsusväliste partnerite, ekspertide, teadlaste, poliitikute, ettevõtjate, ametnike ja mitmete teiste riigi tuleviku teemal kaasaraäkijate ühiste arutelude, analüüside, töötubade ning arvamuskorje tulemusel (*Strateegia 'Eesti 2035', 2023*).

1.2 Jätkusuutlikkuse aruandlus

Ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandlusele hakati tähelepanu pöörama juba 1970ndatel aastatel kui sotsiaal ja keskkonna probleemid said aktuaalsemaks ning lahendusi hakati otsima majandustegevustest, et mõju vähendada. Ettevõtete kohustus 70ndatel oli esitada raporteid, mis sisaldavad finants informatsiooni mille tõttu keskkonnale tekitatud mõju ja võimalikud riskid olid analüüsimate. 1980ndatel hakati koostama vabatahtlikke ja kohustuslikke aruandeid, mis sisaldasid teavet sotsiaalsete ja keskkonnalaste tegurite kohta, sest ettevõtteid kritiseeriti vastutustundetult tekitamast sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid probleeme. Arusaadavaks muutus fakt, et globaalne turg vajab raporteid, mitte ainult finants teavet vaid lisaks ka muud kui finants teavet.

Nii kogus tähtsust keskkonna saastamise, materjalide tarbimise, jäätmete tekitamise, toodete kvaliteedi ja ohutuse ning töötajate õiguste teabe kogumine ja avalikustamine (Şahin and Çankaya, 2019). Tänapäevaks on jätkusuutlikkuse raporteerimisel uus filosoofia, mis keskendub väärtuse loomiseks äripoliitikale tuleviku suhtes (Buallay, 2018). Selleks, et Pariisi kokkuleppest kinni pidada, mille põhieesmärk on hoida kliimasoojenemine alla 2 kraadi, on EL võtnud kasutusse direktiivid ja määrused, et aruandlus ja keskkonnale tekitatud jalajälje jälgimine oleks võimalikult ühtne, selge ja tõhus, vastaval Euroopa rohelisele kokkuleppele (*Euroopa roheline kokkulepe*, 2022). Jätkusuutlikkuse aruanne ehk ESG aruanne on organisatsiooni või äriühingu poolt avalikustatud aruanne, mis hõlmab keskkonna-, sotsiaal ja juhtimistavasid. See võimaldab ettevõtetel olla läbipaistvam riskide ja võimaluste osas ning on saanud tänapäevaks oluliseks osaks, et ettevõtte vastaks Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse nõuetele (PwC, 2021). Jätkusuutlikkuse raporteerimine on info mõõtmine, avaldamine ja vastutuse võtmine säästva arengu eesmärkide saavutamiseks sisemiste ja välimiste sidusrühmade ees (Armstrong, 2020).

Jätkusuutlikkuse raporteerimiseks on loodud globaalsed standardid, mida on võimalik nii kohustuslikus korras kui ka vabatahtlikult järgida. Kõige silmapaistvam on globaalse aruandluse algatuse juhised (GRI – ingl. k. *Global Reporting Initiative*), mis on levinuim jätkusuutlikkuse raporteerimise standardite kogum (KPMG, 2020). GRI asutati 1997 aastal keskkonnavastutustundliku majanduse koalitsiooni (CERES – ingl. k. *Coalition for Environmentally Responsible Economies*) ja ÜRO keskkonnaprogrammi poolt. GRI esimesed juhised (G1) avaldati algselt 2000. aastal ning nende eesmärk on toetada ettevõtteid jätkusuutlikkuse aruannete koostamisel, mis integreerivad ettevõtluse sotsiaalseid, keskkonna- ja majanduslikke mõjusid. Järgmine versiooni juhiseid avaldati 2002 aastal (G2), 2006 aastal avaldati G3 versioon ja 2013 avaldati G4 juhiste versioon. Ehituse raporteerimist hõlmab GRI poolt loodud G4 juhend „Ehitus ja kinnisvara“ (ingl. k. *Construction and real estate*), mis avaldati 2014 1. jaanuaril. Sektorile on loodud iseseisev raporteerimise juhiseid, mis hõlmab suurt osa võimalikke mõjusid ja töötab kui juhend ettevõttele, kes hakkab (või juba raporteerib) enda tegevust läbi GRI standardi. Alates 2016 aastast GRI hakkas avaldama jätkusuutlikkuse raporteerimise standardeid ja neid uuendatakse pidevalt. GRI standardid jagunevad kolme sektsiooni (GRI, 2023a):

- Universaalsed standardid – kehtivad kõikide organisatsioonide kohta. Jagunevad kolme gruppi (GRI, 2023b):

- o GRI 1: Hõlmab standardite kasutusjuhiseid ning tuuakse välja kuidas raporteerimine on ettevõtte jaoks võimalikult arusaadav, korrektne ja täpne.
 - o GRI 2: Peatükk keskendub üldisele avalikustamisele, kus kirjeldatakse ettevõtte raporteerimise võimalustest mille alla kuuluvad organisatsiooni valitsemine, majandustegevus ja poliitika. Need annavad olulist teavet organisatsiooni suuruse ja mõjude kohta.
 - o GRI 3: Materiaalsete teemade peatükk selgitab organisatsiooni mõju keskkonnale, majandusele ja inimestele. Lisaks GRI 3 sisaldab juhiseid kuidas organisatsioon määrab materiaalsed teemad, mis avaldavad kõige rohkem mõju ning kuidas neid hallata.
- Sektorstandardid – kehtivad konkreetsete tööstusharudega ettevõtetele, mis sisaldavad kvaliteetsemalt ja täpsemat teavet sektori põhiselt raporteerimisest. Standardid hakkavad hõlmama 40 erinevat valdkonda nagu õli, gaas, põllumajandus, kalastamine (GRI, 2023b).
 - Teemastandardid – kehtivad ettevõtetele, vastavalt ettevõtte materiaalsele mõjule. Teemastandardid hõlmavad informatsiooni konkreetsetele teemadele nagu jäätmed, tervishoid, tööohutus (GRI, 2023b).

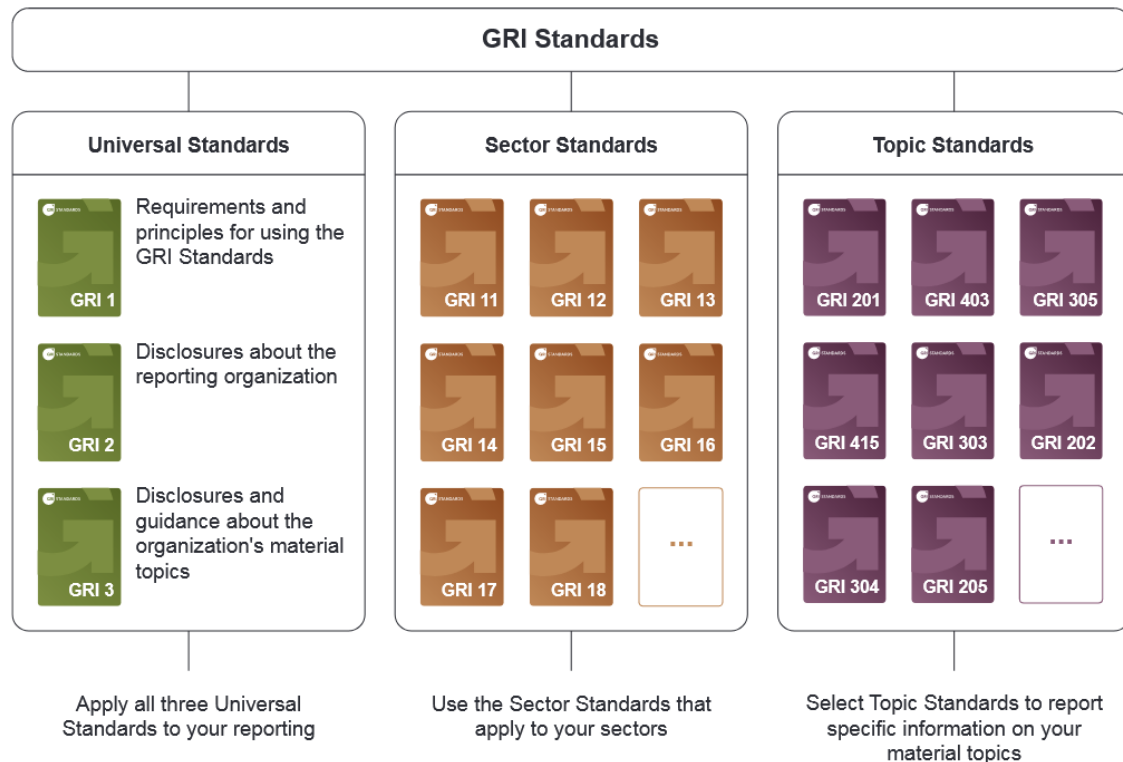

Foto 1. GRI standardite struktuur (GRI, 2023b)

Standardite eesmärk on aidata ettevõtetel olla sidusrühmadele läbipaistvam andes juhiseid kuidas süsteemselt andmeid koguda ja avalikustada. Universaalsed standardid on kõikidele valdkondadele, mis annab üldise ülevaate jätkusuutlikkuse raporteerimisest, sektori- ja teemastandardid on spetsiifilisema sisuga, kus organisatsioon saab teavet raporteerimisest vastavalt oma sektorile või konkreetsele mõjule. Standardid on pidevalt uuendamisel ning suurima mõjuga sektorid ja tegevused on prioriteetsemad, mistõttu kõiki valdkonna standardeid ei ole veel avaldatud. Ehitustegevusega seotud ettevõtted peaksid järgima lisaks universaalsetele ja teemastandarditele ka eelpoolmainitud G4 ehitus ja kinnisvara juhendit (GRI, 2023b).

1.2.1 ESG olemus

Esimest korda tutvustati ESG terminit 2004 aastal Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ülemaailmse kokkuleppe ja Šveitsi föderaalise välisministeerium raportis „*Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World*“. Report on koostatud töörühma poolt, sealhulgas Rahvusvahelise Finantskorporatsiooniga (IFC – ingl. k. *International Finance Corporation*) koostöös, kus analüütikuid õhutati parendama keskkonna, sotsiaalse ja juhtimistegureid ehk ESG tegureid oma uurimustöös, mille eesmärk oli jäädvustada ettevõtete loodud või hävitatud väärtuse. IFC defineerib ESG

terminit kui keskkonna, sotsiaal ja juhtimistegurite kogumit, mida ettevõtted arvestavad oma majandustegevuse juhtimisel ning investorid investeringute tegemisel, arvestades riske, mõjusid ja võimalusi. ESG termin sisaldab (IFC, 2023):

- Keskkonna mõjud (E): Potentsiaalsed või tegelikud muutused füüsilises või loodus keskkonnas (näiteks: saastamine, mõjud bioloogilisele mitmekesisusele, süsinikuheitmed, kliimamuutused, loodusvarade kasutamine).
- Sotsiaalsed mõjud (S): potentsiaalsed või tegelikud muutused ümbritsevas ühiskonnas ja töölistes (näiteks: tervis ja ohutus, tarneahel, mitmekesisus ja kaasatus).
- Juhtimine/valitsemine (G): ettevõtte juhtimisstruktuurid ja protsessid, mille abil ettevõtteid suunatakse ja kontrollitakse (näiteks: juhatuse struktuur ja mitmekesisus, eetiline käitumine, riskijuhtimine, avalikustamine ja läbipaistvus), sealhulgas peamiste keskkonna- ja sotsiaalpoliitika juhtimine ning protseduurid.

ESG on ettevõtete jätkusuutlikkuse kontseptsioon, mis katab laia osa jätkusuutlikkusega seotud probleeme ja teemasid, nagu kliimamuutus. Kliimamuutus mõjutab otseselt ettevõtteid, sektoreid ja riike ning kahjustab majanduse stabiilsust. ESG tegurid on mõeldud hindamaks ettevõtte mitterahalisi riske ja võimalusi ning välja töötamiseks sobivad strateegiad riskide juhtimiseks ja leevendamiseks (IFC, 2023). ESG järgimine võib olla vabatahtlik või suuremate ettevõtete puhul on see kohustuslik, mis on Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse nõuete täitmiseks vajalik nagu muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi alusel. Jätkusuutlikkusega tegelev ettevõtete Sustinere OÜ uuringus, „ESG ja jätkusuutlikkuse raporteerimine: Eesti 100 mõjukama ettevõtte aastaruannete uuringu tulemused“ selgus, et Eestis raporteerib 100st mõjukamast ettevõttest ESG tegureid vaid 21% ettevõtteid, kellel on sisukalt toodud aastaruandes välja ESG aspektide juhtimisest. Enamik 21st ettevõttest on kasutanud aruandmiseks eelpool mainitud GRI standardeid (Sustinere, 2023).

1.2.2 Hetkel kehtiv muu kui finants teabe avalikustamise direktiiv - NFRD

Jätkusuutlikkuse raporteerimise kasvavast nõudlusest koostas Euroopa Liidu komisjon 2014 aastal muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi (NFRD – ingl. k. *Non-Financial Reporting Directive*). Direktiiv jõustus 2017 aastal ning selle eesmärk on

parandada suurettevõtete läbipaistvust ja vastutust seoses keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisküsimustega, mis sisaldab ka töötajatega seotud küsimusi, inimõiguste austamist ning korrupsioonivastase võitlusega seotud küsimusi. Ettevõtetel peaks olema kohustus tegutseda jätkusuutlikult ja eetilisel, mitte keskenduda vaid finantsnäitajatele. NFRD nõue suurettevõtetele avaldamaks muud kui finantsteavet, annab sidusrühmadele nagu investorid, töötajad, kliendid ja kogukonnad, põhjalikuma arusaama ettevõtte üldisest tulemuslikkusest, mitte ainult finantsnäitajatest. Seda teavet saab kasutada teadlike otsuste tegemiseks, ettevõtete vastutusele võtmiseks oma tegude eest ning julgustada ettevõtteid kasutama jätkusuutlikumaid ja vastutustundlikumaid äritegevusi. Lisaks NFRD aitab edendada võrdseid võimalusi suurettevõtete vahel, kehtestades ühtse raamistiku mitterahaliste küsimuste osas, mis teeb sidusrühmade jaoks ettevõtete hindamise ja võrdlemise lihtsamaks ja arusaadavamaks (EL direktiiv 2014/95, 2014).

Avalikustatav teave, vastavalt NFRD'le, sisaldab suurettevõtete muud kui finantsinfot, mis on seotud ESG mõjudega (keskkonna tegurid, sotsiaaltegurid ja juhtimistegurid). Teave peaks sisaldama põhimõtete, tulemuste ja riskide kirjeldust. Keskkonna küsimuste osas peaks ettevõttelt nõutav informatsioon kajastama üksikasjalikku teavet praeguste ja prognoositavate mõjude kohta keskkonnale ning samuti vajadusel tervisele ja ohutusele ning taastuva ja taastumatu energia kasutamisele, kasvuhoonegaaside heite, veekasutuse ja õhusaaste kohta. Sotsiaalsetes ja töötajatega seotud küsimustes võib aruandes esitatud teave puudutada soolise võrdõiguslikkuse tagamiseks võetud meetmeid, Rahvusvahelise tööorganisatsiooni põhikonventsioonide rakendamist, töötingimusi, sotsiaaldialoogi, töötajate teavitamis- ja nõustamiskorra järgimist, ametiühingute õiguste austamist, tööohutust ja -tervishoidu, dialoogi kohalike kogukondadega ja meetmeid, mida on võetud nende kogukondade kaitse ja arengu tagamiseks. Mõjude olulisust tuleks hinnata nende ulatuse ja raskusastme järgi, olulise mõjuga riskid keskkonnale võivad tuleneda ettevõtte otsestest tegevustest või ka ettevõttega seotud kaudsetest tegevustest, mis tuleks aruandes välja tuua. Muu hulgas tuleb lisada ka järgmine teave aruandesse (EL direktiiv 2014/95, 2014):

- Ettevõtja ärimudeli lühikirjeldus;
- põhimõtete kirjeldus, mida ettevõtja kõnealustes küsimustes järgib ning kuidas rakendab;
- kõnealuste põhimõtete rakendamise tulemused;
- kõnealuste küsimustega seonduvad peamised riskid ja nende juhtimine;

- ettevõtte olulised mitterahalised tulemusnäitajad.

Muu kui finantsteabe avalikustamise nõude reguleerimisala määratakse kindlaks töötajate keskmise arvu järgi. Kui töötajaid on keskmiselt üle 500, siis avaliku huvi üksused, mis on suurettevõtted, peavad esitama aruande eelpool mainitud teemadel, mis kehtib ka konsolideeritud ettevõtetele. Tütarettevõtted on vabastatud aruande koostamisest kui emaettevõtte on lisanud tütarettevõtte konsolideeritud tegevusaruandesse või eraldi aruandesse. Kui ettevõttel puudub poliitika ühes või enamal kõnealusel küsimuses, tuleb muud kui finantsteavet kajastavas aruandes esitada selge ja põhjendatud selgitus, miks see nii on. Info puudumisel vastavalt muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivile võib kahjustada tugevalt ettevõtte mainet ning võib investeerijate usalduse kaotada, sest ettevõttes puudub läbipaistvus ning vastutavus, selle alusel võib lisaks klientide kaasamine ja suhete hoidmine olla keerulisem (EL direktiiv 2014/95, 2014).

Ettevõtted kellele kohaldub muu kui finantsteabe avalikustamise direktiiv pidid 2018 aastal esitama esimese aruande 2017 aasta kohta. 2017 avaldas komisjon muud kui finantsaruandlust käsitleva direktiivi kohaselt ettevõtetele mittesiduvad aruandlussuunised, kus täpsustatakse direktiivi nõudeid. Suunised sisaldavad direktiivi täpsustusi ning näiteid, et ettevõtete raporteerimine oleks võimalikult ühtne, korrektne ning täpne (Euroopa Komisjon, 2017).

1.2.3 Taksonoomia määrus

Viimastel aastatel on huvi olnud tõusvas trendis jätkusuutlikute investeeringute tegemisele. Huvi on nii ühiskonnal kui ka investeerijatel, kes soovivad oma raha investeerida ettevõtetesse, mis on keskkonnasõbralikud. Lisaks seavad avaliku sektori osalejad kliimaeesmärke ja valitsused annavad välja rohelisi riigivõlakirju. See on viinud avaliku ja erasektori osalejate jätkusuutlikkuse jaoks paljude klassifitseerimissüsteemideni, mille tulemuseks on läbipaistvuse ja võrreldavuse puudumine. Euroopa Liidu säästva tegevuse taksonoomia on esimene terviklik klassifikatsioonisüsteem, mis on loodud selleks, et aidata mõista, kas majandustegevus on jätkusuutlik. Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse taksonoomia on esimene klassifitseerimissüsteem, mis aitab aru saada, kas ja milline majandustegevus on jätkusuutlik (Schütze and Stede, 2021).

2020 aasta suvel võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 2020/852, et järgida Pariisi kokkuleppe nõuet võidelda kliimamuutuste vastu ning see on ka oluline samm saavutamaks 2050. aastaks kliimanetraalsus Euroopa Liidus. Määruse eesmärk

on suurendada ettevõtetes läbipaistvust ja muuta majandustegevus ressursi säästlikumaks, seeläbi aitab määrus investoritel paremini mõista, milliseid ettevõtteid rahastada, et investeringud oleksid tulevikus jätkusuutlikud. Taksonoomia määruse alusel on majandustegevus keskkonnasäästlik kui tegevus vastab ühele või mitmele eesmärgile artiklis 9 välja toodud loetelule (EL määrus 2020/852, 2020):

- kliimamuutuste leevendamine;
- kliimamuutustega kohanemine;
- vee- ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse;
- üleminek ringmajandusele;
- saastamise vältimine ja tõrje;
- elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine.

Artiklis 3 on välja toodud, et majandustegevus ei tohiks tuua olulist kahju ühelegi artiklis 9 välja toodud keskkonnanäesmärgile, järgitakse sotsiaalse kaitse miinimumstandardeid ning peaks vastama sõelumiskriteeriumitele, mis on määruses välja toodud artiklites 10-15. Sõelumiskriteeriumid kirjeldavad eelpool mainitud eesmärkidele täpsustusi, et majandustegevust oleks võimalik liigitada jätkusuutlikuks (EL määrus 2020/852, 2020).

Sarnaselt muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivile kohaldub taksonoomia määrus suurettevõtetele, kelle aasta keskmine töötajate arv on 500 või enam. Lisaks finantsturu osalistele, kes pakuvad finantstooteid ja liikmesriikide või liidu kehtestatud meetmete suhtes, milles nähakse ette turuosalistele või emitentidele esitatavad nõuded seoses selliste finantstoodete või äriühingute võlakirjadega, mida pakutakse keskkonnasäästlikena. Taksonoomia mõjualas ettevõtted peaksid määruse alusel avalikustama käibe osa, mis on saadud toodetest või teenustest, mis on seotud majandustegevusega, mida liigitatakse keskkonnasäästlikuks eelpool mainitud kriteeriumite alusel, lisaks tuleb avalikustada koguinvesteeringute ja kulutuste osa, mis on seotud varade või protsessidega majandustegevuses, mis liigitatakse keskkonnasäästlikuks (EL määrus 2020/852, 2020).

1.2.4 Äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiiv

2017 avaldas komisjon suunised NFRD aruannete koostamiseks ning 2019 lisasuunised kliimaga seotud teabe avaldamise kohta. Need suunised ei ole ettevõtete muud kui

finantsaruandlust käsitleva direktiivi kohaselt avalikustatava teabe kvaliteeti piisavalt parandanud, sest kehtivate nõuete ja erinevate raamistike järgimisel on ettevõtetele keeruline aru saada mida nad täpselt peaksid esitama. Selleks, et andmed oleks kvaliteetsemad ja mõju ulatus suurem, siis Euroopa Liit on avaldanud uue direktiivi ettepaneku, äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiiv (CSRD - *Corporate sustainability reporting directive*). Direktiivi eesmärk on parandada Euroopa Liidu ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse kvaliteeti, võrreldavust ja asjakohasust tuginedes kehtivale muu kui finantsteabe avaldamise direktiivile. CSRD vastuvõtmine tugevdab Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse aruandluse raamistikku, et toetada paremini jätkusuutlikku rahandust ja üleminekut madala CO2-heitega säästvale majandusele, mis on nagu varem mainitud Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärk (EL ettepanek COM /2021, 2021).

Muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi nõuete järgimiseks ettevõtted kasutavad erinevaid standardeid ja raamistikke raporteerimiseks ning selle tulemus muudab teabe vähem võrreldavaks ettevõtete vahel. Uue direktiivi vastuvõtmine suurendab selgust ja konkreetsust jätkusuutlikkuse raporteerimisel ning lisaks aitab ettevõtetele tuvastada ja juhtida oma keskkonnamõjudega seotud riske ja võimalusi. Lisaks põhjalik jätkusuutlikkuse raporteerimine parandab ettevõtete mainet ning suhtlust ettevõtete ja sidusrühmade vahel. Selleks, et kasutegur oleks võimalikult suur tuleb luua standardid, mis hõlmavad CSRD nõudeid valdkondade vahel, sest erinevate valdkondade ettevõtetele on erinevad mõjud, riskid ja süsteemid. Lisaks peavad liidu ettevõtjate kohustuslikud kestlikkuse aruandluse standardid olema samaulatuslikud nagu Euroopa rohelise kokkuleppe ambitsioonikuse tase (EL ettepanek COM /2021, 2021).

Ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi ettepanek laiendab olemasoleva muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi reguleerimisala, mis hõlmaks laiemat hulka ettevõtteid, sealhulgas kõiki suurettevõtteid ja kõiki börsil noteeritud ettevõtteid, olenemata nende suurusest (EL ettepanek COM /2021, 2021). Suurettevõtted on raamatupidamis direktiivi artikli 3 alusel ettevõtted, kes oma bilansipäeval ületavad kolme järgneva kriteeriumi seast vähemalt kahte piirmäära (EL direktiiv 2013/34, 2013):

- bilansimaht: 20 000 000 eurot;
- netokäive: 40 000 000 eurot;
- keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul: 250.

Lisaks suurettevõtetele ulatub mõjuala kõikidele ülejäänud ettevõtetele, mis on börsil noteeritud, väljaarvatud mikroettevõtted. Nõue kehtib ka Euroopa Liidu välistele ettevõtetele, kellel on käive üle 150 miljoni euro ja kellel on vähemalt üks tütarettevõte või filiaal Euroopa Liidus (KPMG, 2022). CSRD hõlmab ligikaudu 50 000 ettevõtet Euroopa Liidus (European Comission, 2023) ning nõuded jõustuvad järk-järgult (Foto 2) (Swedbank, 2023):

- alates 2024st aastast ettevõtetele, kes kuuluvad NFRD mõjualasse;
- alates 2025st aastast suurettevõtetele;
- alates 2026st aastast väikeste ja keskmise suurusega ettevõtted, mille väärtpaberid on börsil noteeritud.

Foto 2: jätkusuutlikkuse õigusaktide jõustumise ajatelg (Swedbank, 2023)

Vastavalt CSRD nõuetele, mõjualas olevad ettevõtted peavad hakkama raporteerima jätkusuutlikkuse ehk ESG mõjudest. Direktiivi ettepaneku kohaselt ettevõtted peaksid eelkõige avalikustama järgneva teabe (EL ettepanek COM /2021, 2021):

- Ettevõtja ärimudeli ja strateegia vastupidavus kestlikkusküsimustega seotud riskidele;
- ettevõtja kestlikkusküsimustest tulenevad võimalused;
- kuidas ettevõtja plaanib tagada, et tema ärimudel ja strateegia oleksid kooskõlas üleminekuga kestlikule majandusele ja globaalse soojenemise piiramisega 1,5 °C-ni kooskõlas Pariisi kokkuleppega;
- kuidas ettevõtja ärimudelis ja strateegias võetakse arvesse ettevõtja sidusrühmade huve ja ettevõtja mõju kestlikkusküsimustele;
- kuidas ettevõtja strateegiat on rakendatud seoses kestlikkusküsimustega;
- ettevõtja kestlikkusküsimustega seotud eesmärkide kirjeldus ja edusammud, mida ettevõtja on nende eesmärkide saavutamisel teinud;
- haldus-, juht- ja järelevalveorganite kestlikkusküsimustega seotud rolli kirjeldus;
- ettevõtja kestlikkusküsimusi käsitleva poliitika kirjeldus;
- seoses kestlikkusküsimustega rakendatud hoolsuskohustuse protsess;
- ettevõtja väärtusahelaga, sealhulgas tema enda tegevuse, toodete ja teenuste, ärisuhete ja tarneahelaga seotud peamised tegelikud või võimalikud kahjulikud mõjud;
- kõik tegelike või võimalike kahjulike mõjude ennetamiseks, leevendamiseks või heastamiseks võetud meetmed ja nende tulemused;
- seoses kestlikkusküsimustega ettevõtjale tekkivate peamiste riskide kirjeldus, sealhulgas peamised valdkonnad, kus need küsimused ettevõtjat mõjutavad ja kuidas ettevõtja selliseid riske juhib.

Ettevõtte keskkonnategurid

- kliimamuutuste leevendamine;
- kliimamuutustega kohanemine;
- vee- ja mereressursid;

- ressursside kasutamine ja ringmajandus;
- reostus;
- bioloogiline mitmekesisus ja ökosüsteemid.

Ettevõtte sotsiaalsed tegurid

- võrdsed võimalused kõigile, sealhulgas sooline võrdõiguslikkus ja võrdne tasu võrdse töö eest, koolitus ja oskuste arendamine ning puuetega inimeste tööhõive ja kaasamine;
- töötingimused, sealhulgas kindel ja kohandatav töö, palgad, sotsiaaldialoog, kollektiivläbirääkimised ja töötajate kaasamine, töö- ja eraelu tasakaal ning tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond;
- inimõiguste, põhivabaduste, demokraatlike põhimõtete austamine ning rahvusvahelises inimõiguste koodeksis ja teistes peamistes inimõigustealastes ÜRO konventsioonides, Rahvusvahelise tööorganisatsiooni tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsioonis, rahvusvahelise tööorganisatsiooni põhikonventsioonides ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas kehtestatud standardite järgimine.

Ettevõtte juhtimisalased tegurid

- ettevõtja haldus-, juht- ja järelevalveorganite roll, sealhulgas seoses kestlikkusküsimustega, ja nende koosseis;
- ärieetika ja ettevõtlikultekultuur, sealhulgas korrupsioonivastane tegevus;
- ettevõtja poliitiline tegevus, sealhulgas lobitöö;
- äripartneritega sisse seatud suhete haldamine ja kvaliteet, sealhulgas maksetavad;
- ettevõtja sisekontrolli- ja riskijuhtimissüsteemid, sealhulgas seoses ettevõtja aruandlusprotsessiga.

Lisaks eelpoolmainitule, tuleb nende mõjude riskid ära kaardistada ning samuti parendamise võimalused. CSRD alusel tuleb ettevõttel avalikustada ärimudel ja strateegia ning investeeringud, kuidas ettevõtte majandustegevus kohandada kliimanetraalseks. Raportis peab ka kajastama ettevõttele kohased eesmärgid, mis

puudutavad ESG mõjusid. Direktiivi nõuete vastamiseks töötavad organisatsioonid välja standardid, mis lihtsustavad ettevõtetele raporteerimist. Standardid hakkavad sisaldama näiteid ja juhiseid majandustegevuse jätkusuutlikkuse juhtimiseks ja raporteerimiseks. Varasemalt juba mainitud GRI töötab välja standardid (Swedbank, 2023) ning lisaks on organisatsioon EFRAG (Euroopa finants aruandluse nõuande rühm – ingl. k. *European Financial Reporting Advisory Group*) välja töötamas kestlikkus standardid. EFRAG on eraühendus, mis asutati 2001. aastal Euroopa Komisjoni julgustusel teenida avalikke huve. EFRAG-il on Euroopas võtmeroll finantsaruandluse standardite väljatöötamisel ning ta on osalenud äriühingute jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi väljatöötamises ja lisaks pakub Euroopa Komisjonile tehnilist tuge koostades Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse avalikustamise standardeid (EFRAG, 2023).

Tabel 1.1 Peamised erinevused NFRD ja CSRD vahel (EL direktiiv 2014/95, 2014; EL määrus 2020/852, 2020; EL ettepanek COM /2021, 2021)

	NFRD	CSRD
Jõustumine	2017 aastal	alates 2024 aastast
Mõjuala	Avaliku huvi üksused, kellel 500 töötajat või rohkem	Alates 2024st aastast NFRD mõjualas ettevõtted; alates 2025st aastast suurettevõtetele; alates 2026st aastast börsil noteeritud VKEd
Juhised	NFRD suunised	Standardid (välja töötamisel)
Auditeerimine	puudub	kohustuslik
mõju ulatus ELs	11 600 ettevõtet	50 000 ettevõtet
raporteerimise koht	tegevusaruanne või eraldi raport	tegevusaruanne

Peamised erinevused NFRD ja CSRD direktiivide vahel (Tabel 1.1) on ettevõtete mõjuala, kus EL tasemel hakkab ligi 5 korda rohkem ettevõtteid raporteerima jätkusuutlikkuse tegureid. CSRD direktiiv hakkab lisaks suurettevõtetele kehtima ka väike ja keskmistele ettevõtetele, mis on börsil noteeritud ning auditeerimine on kohustuslik CSRD puhul.

1.3 Keskkonnamõjude hindamine ehituses

Ehitiste keskkonnamõjude hindamine on viimase aastakümne jooksul olnud suurema tähelepanu all. Hoonete elutsükli hinnangud näitavad, et hoone käitamiseks kulutatud energia on keskkonnale tekitatud mõjudest üks suurimaid. Uuringud näitavad ka, et hoonete energiatõhususe parandamine ja taastuvate energiaallikate kasutamine võib oluliselt vähendada operatiivset energiakasutuse mõju (Hasik *et al.*, 2019).

Keskkonnamõju hindamine ehituses on kriitiline protsess, mille eesmärk on hinnata ja leevendada võimalikke kahjulikke mõjusid, mida ehitustegevus võib avaldada looduskeskkonnale, ökosüsteemidele, kooslustele ja inimeste tervisele. Ehitusprojektid, mis on vajalikud infrastruktuuri arendamiseks ja linnakasvuks, võivad tekitada ka olulisi keskkonnaprobleeme, sealhulgas looduslike elupaikade hävinemist, reostust, ressursside ammendumist ja üleliigset energiatarbimist. Nende väljakutsetega toimetulemiseks on oluline süsteemne lähenemine keskkonnamõju hindamisele. Kõik eelpool mainitud keskkonda puudutavad tegurid peaksid olema CSRD kohaselt avalikustatud ja dokumenteeritud ettevõtete poolt. Sellise informatsiooni komplekteerimine võib väiksemate ettevõtete jaoks osutuda väljakutseks, kuid järgides juba olemasolevaid süsteeme näiteks hoonete rohe sertifikaatide taotlemiseks võib teadaoleva mahu informatsiooni juba nendest projektidest kätte saada. Praeguseks on LEED-st saanud kõige kuulsam hoonete sertifitseerimissüsteem ja seda rakendatakse kõikjal maailmas. LEED'i saab defineerida järgmiselt: „LEED (ingl. k. *Leadership in Energy and Environmental Design*) on maailmas kõige laialdasemalt kasutatav roheliste hoonete hindamissüsteem. LEED, mis on saadaval peaaegu kõikidele ehitusprojektitüüpidele, alates uusehitusest kuni sisekujunduse ning käitamise ja hoolduseni, pakub raamistikku, mida projektimeeskonnad saavad rakendada tervislike, tõhusate ja kulusid säästvate roheliste hoonete loomiseks.“ (Amiri, Ottelin and Sorvari, 2019).

LEED v4.1 sisaldab viit peamist sertifitseerimistüüpi: LEED projekteerimine ja ehitus; LEED sisekujundus ja ehitus; LEED elamud; LEED hoonete haldus ja hooldus ja LEED linnad ja kogukonnad. Sertifitseerimistase sõltub punktidest, punktisüsteem on jaotatud 5 erinevale tasemele: sertifitseeritud (40-49 punkti), hõbe (50-59 punkti), kuld (60-79 punkti) ja plaatina (80+ punkti). Punkte jagatakse seitsmes kategoorias: Asukoht ja transport (LT – location and transport); säästvad keskkonnad (SS – sustainable sites); energia ja atmosfäär (EA – energy and atmosphere), vee tõhusus (WE – water efficiency); sisekliima kvaliteet (IEQ – indoor environment quality); materjalid ja ressursid (MR – materjal and Resources) ning innovatsioon (INNO) (Amiri, Ottelin and Sorvari, 2019).

Maksimaalselt on võimalik teenida 110 punkti, millest suurim osakaal on energia ja atmosfääri alamgrupis (33-35 punkti). Ehitustegevust puudutab kõige rohkem säästvate alade ja ning materjalide alagrupp, kus on võimalik teenida 10 ja 13 punkti uusarenduse puhul. Nagu allpool

Tabel 1.2 on välja toodud, punkti jagamine oleneb ka ehitatavast hoone kasutusotstarbest. Hoone funktsioonist jagunevad: Uusarendus, büroohooned, koolid, kaubandushooned, andmekeskused, laohooned ja jaotuskeskused, haiglad, tervishoiu hooned.

Tabel 1.2 LEED sertifikaadi punktitable (U.S. Green Building Council, 2023)

	Uus-arendus	Hoone-karp	Koolid	Kaubandus-hooned	Bürood	Lao- ja tootmis-hooned	Haiglad	Tervishoiu-hooned
Interaktiivne protsess	1	1	1	1	1	1	1	1
LT – asukoht ja transport	16	20	15	16	16	16	16	9
SS – säästvad keskkonnad	10	11	12	10	10	10	10	9
WE – vee tõhusus	11	11	12	12	11	11	11	11
EA – energia ja atmosfäär	33	33	31	33	33	33	33	35
MR – materjalid ja ressursid	13	14	13	13	13	13	13	19
IEQ – sisekliima kvaliteet	16	5	16	15	16	16	16	16
INNO - innovatsioon	6	6	6	6	6	6	6	6
Asukoht	4	4	4	4	4	4	4	4
Total	110	105	110	110	110	110	110	110

Ehitustegevust otsepuudutavad alagrupid (SS ja MR) katavad tegevusi (U.S. Green Building Council, 2023):

- Ehitustegevuse saaste ennetamine;
- keskkonnamõjude hindamine;
- objektimõjude hindamine;
- elupaikade kaitse ja taastamine;

- avatud alad;
- vihmavee haldamine;
- kuuma saarte vähendamine;
- valgusreostuse vähendamine;
- objekti põhiplaan ja ehitusjuhised;
- taaskasutatavate materjalide kogumine ja ladustamine;
- ehitus ja lammutus jäätmekäitlus;
- hoone elutsükli mõju vähendamine;
- sertifitseeritud materjalide kasutamine, mis on rohesertifikaadiga;
- sertifitseeritud toormaterjali kasutamine, mis on rohe sertifikaadiga;
- ehitus ja lammutus jäätmekäitlus.

Lisaks LEED sertifitseerimissüsteemile on ka laialdaselt levinud üle maailma BREEAM (ingl. k. *Building Research Establishment's Environmental Assessment Method*). Kuigi Eestis on kasutuses rohkem LEED siis BREEAM väärib ka välja toomist selles töös, arvestades, et ligi pooled roheenergiamärgisega sertifitseeritud hooned Eestis on taodeldud läbi BREEAM sertifitseerimissüsteemi (Almosen, 2023).

BREEAM on laialdaselt kasutatav ja rahvusvaheliselt tunnustatud roheliste hoonete sertifitseerimissüsteem. Ühendkuningriigis organisatsiooni BRE (ingl. k. *Building Research Establishment*) poolt välja töötatud BREEAM hindab hoonete ja ehitusprojektide keskkonna- ja jätkusuutlikkuse tulemuslikkust. BREEAM'i eesmärk on julgustada ja premeerida säästvaid ehitustavasid, soodustades keskkonnasäästlikku ehitamist ja toimimist. Sertifikaat teenitakse punktipõhise süsteemi kaudu, kus hooned teenivad punkte jätkusuutlike funktsioonide ja tavade rakendamise eest. Hindamine hõlmab 10 kategooriat: juhtimine, tervis ja heaolu, energia, transport, vesi, materjalid, jäätmed, maakasutus ja ökoloogia, saastamine ja innovatsioon. Sertifikaadid on saadaval erinevat tüüpi hoonetele, elamud, äri- ja tööstus hooned ning avalikud ehitised. Hoone jätkusuutlikkuse astet peegeldab sertifikaadi tase, mis võib olla kas läbinud, hea, väga hea, suurepärane ja väljapaistev. Üldpildis sertifikaadi taotlemine ja protsess on sarnane LEED süsteemile, kuid suurim erinevus võrreldes LEED'ga on hindaja olemasolu

BREEAM sertifikaadi taotlemisel, kus hindaja juhendab ja nõustab kõiki osapooli kogu ehitusprotsessi vältel kuni hoone valmimiseni (Almosen, 2023).

BREEAM International New Construction sertifikaati taotleb projekt Eestis on Arter Kvartal, kus igapäevaselt järgitakse BREEAM juhiseid. Sertifikaadi taotlemine kestab kogu objekti ehitamise aja, alates hoone planeerimisest ja projekteerimisest, kus arvutatakse hoone esialgne BREEAM tulemus ja pakutakse ka potentsiaalsed tulemuse parandamise variandid ning samuti ka selle maksumuse. Eduka projekteerimise tulemusel väljastatakse hoonele vahepealne sertifikaat ning hoone valmimise järel väljastatakse lõplik sertifikaat. Ehituse ajal hinnatakse tulemusi, mille alusel saab hoone omale sertifitseeritud BREEAM taseme.

Tabel 1.3 BREEAM kategooriad ja kirjeldused (*BREEAM International New Construction Version 6, 2021*)

Juhtimine	Huvigruppide kaasamine projekti vastuvõtmisel, läbiviimisel ja üleandmisel. Hinnatakse juhtimisprotsesse ja strateegiaid, et tagada jätkusuutlikkus keskkonnasõbralikku tegevuse tulemuslikkust.
Tervis ja heaolu	Hinnatakse kuidas hoone projekteerimine, ehitamine ja käitamine mõjutavad selle elanike tervist ja heaolu. See kategooria hindab tegureid nagu siseõhu kvaliteet, terminiline mugavus, valgustus, akustika, visuaalne mugavus, juurdepääsetavus. Lisaks pööratakse ka tähelepanu loodusliku ohule, privaatsusele ja vee kvaliteedile.
Energia	Hinnatakse hoone energiatõhusust kogu elutsükli jooksul, sealhulgas projekteerimis- ja ehitusetapis. Selles kategoorias hinnatakse tegureid nagu energiatarbimine, taastuvenergia tootmine, energiatõhusad süsteemid ja tehnoloogiad, isolatsioon ja hoonehaldussüsteemid. Samuti kaalutakse meetmeid CO ₂ heitkoguste ja fossiilkütustest sõltuvuse vähendamiseks.
Transport	Hinnatakse hoonega seotud transpordi ligipääsetavust, jätkusuutlikkust ja mõju. Arvestatakse tegureid nagu ühistranspordi lähedus, jalgratta- ja jalgteede olemasolu,

	<p>elektrisõidukite laadimisvõimalusi. Lisaks ka hinnatakse alternatiivseid viise transpordile, kus eesmärk oleks minimeerida individuaalseid sõite, parkimiskohtade piiramine ning kaugtöö edendamise võimalusi.</p>
Vesi	<p>Hinnatakse hoone ja selle ümbruse veeressursside tõhusust, majandamist ja säästmist. Selles kategoorias hinnatakse tegureid nagu veetrabimine, reoveepuhastus, vihmavee kogumine, veesäästlikud seadmed ja tarvikud ning meetmed vee äravoolu reostuse vähendamiseks.</p>
Materjalid	<p>Hinnatakse hoone ehitamisel kasutatud materjalide keskkonnamõju. See kategooria hindab tegureid nagu materjalide hankimine, nende süsiniku jalajälg, taaskasutatavus, vastupidavus ja taaskasutamise potentsiaal. Samuti hinnatakse meetmeid kuidas jäätmeid vähendada ehitamisel ja lamutamisel ning tarnijate keskkonnaalaseid volitusi.</p>
Jäätmed	<p>Hinnatakse hoone ehitamisel, kasutamisel ja lammutamisel tekkivate jäätmete käitlemist ja vähendamist. Selles kategoorias hinnatakse ehitamise käigus tekkivate jäätmete minimeerimise strateegiat, ringlussevõtu ja korduvkasutamise tavad, kohapealsed jäätmekäitlus rajatised ja meetmed prügilasse suunatavate ehitusjäätmete vähendamiseks.</p>
Maakasutus ja ökoloogia	<p>Hinnatakse hoone mõju ümbritsevale keskkonnale ja ökosüsteemile. See kategooria hindab tegureid nagu koha valik, ökoloogiliste elupaikade kaitse, bioloogilise mitmekesisuse suurendamine ja meetmed maa häirimise minimeerimiseks ehituse ajal. Samuti kaalutakse algatusi sääsvta maakasutuse edendamiseks nagu roheline infrastruktuur ja haljastus.</p>
Saastamine	<p>Hinnatakse hoone ehitamise, kasutamise ja lammutamisega seotud saaste ohjamist ja vältimist. Selles kategoorias hinnatakse tegureid nagu õhu- ja veesaaste kontrollimeetmed,</p>

	ohtlike materjalide käitlemine, müra vähendamine ja valgussaaste minimeerimine.
Innovatsioon	Selles kategoorias premeeritakse eitusprojekte, kus hinnatakse uuenduslike praktikate ja lahenduste rakendamist. Selle eesmärk on julgustada loovust ja tulevikku suunatud lähenemisviise, et lahendada hoonete projekteerimise, ehitamise ja käitamisega seotud keskkonna- ja sotsiaalseid väljakutseid.

Uurimistöö raames vaatleme rohesertifikaadi protsessi ehitustegevusega tegeleva ettevõttega peatöövõtja rollis. Peatöövõtja roll rohesertifikaadi taotlemisel on osaline, mis Tabel 1.3 on välja toodud, kuid sertifikaadi saamiseks on siiski see roll vajalik. Rohesertifikaadi taotlemine Arter Kvartari projektis on peatöövõtja rollis üldiselt juhtimis kategooria haldamine, kus kogu info haldamine, kontrollimine ja üleandmine on nende vastutada.

2. UURIMISKAVA, MEETODID JA ANDMEALLIKAD

Uurimistöö põhieesmärkideks on välja selgitada ehitusettevõtete valmisolekut ning teadlikkust seoses CSRD direktiivi nõuetega ning koostada ESG näidisraport. Töö läbiviimiseks on uurimistöö jagatud etappideks: kirjanduse ülevaade, ehitustegevusega seotud ettevõtete intervjuerimine, ESG raporti koostamine.

- Kirjanduse ülevaate etapis käsitletakse üldist jätkusuutlikkuse olemust, rahvusvahelisi dokumente ning kokkuleppeid, kus kajastatakse olulisi nõudeid ettevõtetele säästvate tegevusele. Allikateks on kasutatud avalikke infoallikaid ning uurimistöid. Lisaks on kirjanduse ülevaate etapis uuritud hoonete LEED ja BREEAM rohesertifikaate, mille nõuded kattuvad ESG regulatsioonidega. Kirjanduse ülevaate eesmärgiks on kasutada olemasolevat praktikat ja teadmisi tulevaste nõuete täitmiseks.
- Uurimistöö teise etapis on autor läbi viinud intervjuud ehitusettevõtetega ESG teemal ja süsiniku jalajälje teadlikkusest ning jätkusuutlikkusest tegevusest. Intervjuud viidi läbi 2023 aasta esimeses pooles.
- Kolmandas etapis koostab autor kogutud andmetest Maru Ehitus AS näitel ESG näidis raporti, kus käsitletakse CSRD nõuetest tulenevaid andmeid. Raporti koostamiseks on autor kasutanud CSRD direktiivi, kus artikkel 19b (kestlikkusaruandluse standardid) käsitleb teavet, mida tulevase standardi järgi peaks ettevõtted avalikustama. Autor on algandmete kogumiseks kasutanud ettevõtte avalikku infot ning puuduoleva teabe on lisanud kogemuse põhjal.

2.1 Intervjuud ja valim

Intervjuude peatükis annab autor ülevaate jätkusuutlikkuse teemal ehitusvaldkonnas, kus on kaasatud ehitustegevusega seotud ettevõtted, ehitusmaterjalide tootjad ja konsultatsiooni ettevõtted ehitussektoris. Intervjuude eesmärk oli välja selgitada teadlikus ja hetke olukord ehitusturul jätkusuutlikkuse ja raporteerimise teemal. Küsimustik sisaldas ESG teema teadlikust ja aruandlust. Lisaks viis autor läbi intervjuu algandmete kogumiseks MKM-i energiatõhususe eksperdiga. Intervjuus käsitletakse jätkusuutlikkuse järgimise mõjust seoses CSRD jõustumisega.

2.1.1 Intervjuud

Meetodiks on autor valinud poolstruktureeritud intervjuu, kus intervjuueeritakse ehitusettevõtete juhte või teemaga kursis olevaid isikuid ettevõttes. Poolstruktureeritud intervjuu valis autor seetõttu, et on võimalik intervjuueeritavale esitada lisa küsimusi või täpsustusi küsimuste kohta, sest antud teema on veel selles valdkonnas vähe tuntud ning küsimuste taust võib vajada selgitamist. Intervjuu osalemise vorm saadeti ettevõtetele võrdsel taustal, kus kirjeldati soovi intervjuul osalemiseks jätkusuutlikul tegevusel ja raporteerimine ehitusettevõtete poolt, mille eesmärk on välja selgitada ettevõtete teadlikus jätkusuutlikel teemadel ning tegevus ESG teemadel. Ligi pooled intervjuueeritavad soovisid lisa informatsiooni intervjuu tausta kohta ning tunti muret teemaga kursis olemisest. Neile selgitati küsimustiku olemusest ning teavitati, et eelnevad teadmised ei ole vajalikud intervjuu läbiviimiseks. Intervjuueeritavatele ei saadetud enne vestlust küsimused ette, kuna uurimuse eesmärk on teadlikkuse välja selgitamine.

Esmane valim tekkis Eesti Ehitus Ettevõtjate Liit kodulehelt, valides intervjuueeritavateks suurimad ehitusettevõtted. Andmete kogumiseks valiti suurimad ehitusettevõtted, sest nemad on kõige potentsiaalsemad tajumaks otsest kui ka kaudset mõju Euroopa Liidu uute regulatsioonide kehtestamisega. Lisaks, valikus lähtuti ka eeldusest, et mida suurem on ettevõtte, seda suurem on ka teadlikus jätkusuutlikule ehitustegevusele kui ka süsiniku jalajälje jälgimisest ja vähendamisest. Valim ei kaasanud keskmisi ja väikseid ehitusettevõtteid nimekirjast, sest nende tegevusala jääb spetsiifilisematele valdkondadele. Intervjuueeritavate hulka kuulusid mõned ettevõtted, kes juba on muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi mõjualas, kus intervjuu teemal olid teadmised kõrgemad kui ülejäänutel intervjuueeritavatel. Intervjuueeritavate hulka kuulusid ettevõtted, kes jäävad äriühingute kestlikkus raporteerimise direktiivi mõjualasse, mis neile hakkab kehtima alates 2025st aastast ja väiksemad ettevõtted, kes ei vasta CSRD mõjuala kriteeriumitele. Intervjuudesse kaasati lisaks ehitusettevõtetele ka tootmis- ja konsultatsiooni ettevõtted.

Intervjuu küsimustik koosnes kahest grupist, kus esimene grupp küsimusi keskendus ESG regulatsioonidele ja teine grupp ettevõtete teadlikkusest süsiniku jalajälje tekitamisest ehitusvaldkonnas. Esimene grupp küsimusi sisaldas ettevõtte põhiselt üldist teadlikust ja järgimist mittemajanduslike näitajate kohta ning nende poolset arvamust riskide osas, mis kaasnevad uue direktiivi vastu võtmisega Eestis ehitusettevõtetele. Kuna esimese grupi küsimuste osas vajab intervjuueeritav eelteadmisi Euroopa Liidu poolt kehtestatud ja kehtestatavate regulatsioonide osas, siis

intervjueerija viib osaleja kurssi küsimuse taustaga, mille põhjal saab analüüsida ettevõtte valmisolekut uuteks nõueteks jätkusuutlikkuse järgimiseks. Teine grupp küsimusi keskendus jätkusuutlikkuse teemal ettevõtte otsese tegevusega süsiniku jalajälje teadlikkusest, jälgimisest ja vähendamisest ning samuti ka jätmete sorteerimisest ehitusobjektilt kui ka kontoris. Lisaks uuriti intervjueeritavalt valmisolekut süsiniku jalajälje vähendamise osas platsi üldkulude arvelt.

MKM'i intervjueeritav oli vastutav energiatõhususele, osalejalt uuriti CSRD juhise koostamisest, mõjude ootustest, tuleviku vaadetest ja eesmärkidest ehitusturul, ettevõtete raporteerimise võrdsusest, ettevõtete ja rekonstrueerimise toetamisest. Intervjuu eesmärk on välja selgitada ESG regulatsioonide mõju ehitusturul ning ettevõtete võimalusi seoses rohepöördega.

2.2 ESG näidisraporti koostamine

Uurimistöö teiseks põhieesmärgiks on luua ESG näidisraport ehituse peatöövõtja näitel. Näidis ettevõtteks on valitud Maru Ehitus AS. Raporti koostamiseks on autor kasutanud olemasolevat infot CSRD direktiivist, kus on väljatoodud vajalik avalikustatav informatsioon ning seda on kasutatud raporti malliks. Raporti koostamiseks on autor kasutanud ettevõtte avalikku infot. Tegurid, mis ei ole kajastatud avalikes allikates lisas autor kirjanduse ülevaate ja kogemuse põhjal.

3. UURIMISTÖÖ TULEMUSED

3.1 Ettevõtete jätkusuutlikkuse teadlikkus, järgimine ja muutusteks valmisolek

Selles peatükis esitatakse ettevõtetega läbi viidud intervjuude tulemused. Peatüki lõpus on intervjuude järeldused. Intervjueeritavatele esitati uurimistöo andmete kogumiseks 6 küsimust ning uuringus osales kokku 14 ettevõtet. Intervjueeritavad olid osakonnajuhid, tegevjuhid ning juhatuse liikmed.

3.1.1 Olemasolevate ja tulevaste Euroopa Liidu jätkusuutlikkus nõuete teadlikkus

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Mis on nende teadlikkus olemasolevate ja tulevastest nõuetest ELi määruste läbi, mis on vastu võetud või võetakse vastu seoses ESG deklareerimisega?** Küsimuse eesmärk oli välja selgitada teadlikkus, mis hõlmab muu kui finantsteabe avalikustamise direktiivi (NFRD), taksonoomia määrust, äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiivi (CSRD). Küsimus eeldas eelteadmisi intervjueeritavalt ning ligi pooled vastajatest ei osanud vastata küsimusele enne täpsustusi lisamata. Autor täpsustas ESG olemusest ning olemasolevast ja tulevast direktiivist, mis hõlmab ettevõtete jätkusuutlikust.

Intervjuust selgus, et pooled ehitustegevusega tegelevad ettevõtted on kursis ESG olemusega ning sellega seonduvate direktiivide ja määrustega. 2 ettevõtet kuuluvad juba NFRD mõjualasse ning järgivad nõudeid, sellega seoses on nad kursis käesoleva teemaga. 1 ettevõtte on ESG'ga tegelenud alates 2017 aastast teadlikkusega, et antud teema on tulemas, mis motiveeris ettevõtet põhjalikumalt asjaga tegelema. Kasutati raporteerimiseks GRI standardeid, mida nad kasutavad tänapäevani. 2 ettevõtet olid kursis antud teemaga koolitustel osalemise tõttu, kus toodi välja infot antud teema kohta. Teine põhjus antud teemaga kursis olemiseks oli tellija poolne nõue, sest tellija ise järgib Euroopa Liidu poolt avaldatud direktiive (NFRD, taksonoomia) ning nõuab seda ka enda töövõtjalt. 4 ettevõtet ei olnud kursis antud teemaga, kuid toodi välja, et jätkusuutlikus on tähtis osa nende ettevõtte jaoks, sest järgivad nõudeid, mis tulenevad seadusandlusest ning lisaks ka tuleb osade projektide puhul pingsamalt koguda andmeid ja järgida tellija poolt nõudeid, et projektile oleks võimalik saada rohesertifikaat. Materjalide tootjad ja konsultatsiooni ettevõtted ei olnud kursis ESG-ga, direktiivide ega määrustega, kuid samuti toodi välja, et vastavalt kliendi soovile,

koostatakse aruandeid ja/või dokumente, mis ei kuulu veel Eesti seadusandlusesse, näiteks tootjate poolt koostatakse EPD sertifikaate. Konsultatsiooni ettevõtete poolt järgitakse vastavalt seadusandluse nõuetele, kuhu kuulub näiteks jäätmekäitlus.

3.1.2 Ettevõtete jalajälje, sotsiaalsete ja juhtimisaspektide andmete kogumine ja avaldamine

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Kuidas nad koguvad ja avaldavad infot ettevõtte jalajälje, sotsiaalsete ja juhtimis aspektide kohta?** Küsimuse eesmärk oli välja selgitada missugust informatsiooni kogutakse seoses ESG'ga, mis süsteeme kasutatakse ning kuidas avaldatakse seda infot. Samuti see küsimus eeldas eelteadmisi, mis tegevused kuuluvad jalajälje mõõtmiseks ning mis tegevused kuuluvad sotsiaalsete ja juhtimisalaste tegurite alla.

Intervjuust selgus, et ehitustegevusega seotud ettevõtted tegelevad kohusetundlikult keskkonna jalajälje vähendamise, kuid statistilist infot ei koguta selle kohta. Kõikidest intervjueeritavatest 7 ettevõtet arvutavad välja ettevõtte tegevusest tuleneva keskkonna jalajälje. Materjalide tootjad arvutavad peamiselt enda tootmisest tuleneva süsiniku jalajälje, mis tuleneb EPD sertifikaadi saamiseks.

Ettevõtted, kes on NFRD mõjualas arvutavad nii ehitustegevusest tuleneva jalajälje kui ka ettevõtte juhtimisest tuleneva jalajälje ning avalikustavad seda aastaaruandes. 1 ettevõtte arvutab vastavalt ISO 14001 standardi kohaselt jalajälge ning 1 ettevõtte koostab kvartaalselt keskkonna raporteid, mis sisaldab ka CO2 arvutamist. Ülejäänud ettevõtted tõid välja, et järgitakse keskkonna alaseid tegureid vastavalt seadusandlusele ja tellija soovidele.

Sotsiaalsed tegurid, mis hõlmavad ettevõtte jätkusuutlikust, neid andmeid ei koguta, kuid kõik intervjueeritavad tõid välja, et tervishoid ja tööohutus on nende jaoks suureks prioriteediks ning koostatakse ja analüüsitakse töötajate rahulolu uuringut. Ligi pooled ettevõtted tegelevad spordi sponsoreerimisega ja hariduse toetamisega.

Juhtimistegurite kohta vastati peamiselt, et tehakse kõik vajalik ja nõutud, mis sisaldab riskianalüüsi ja ärireeetika järgimist. 1 ettevõtte tõi välja, et neil on suur hulk poliitikaid kontserni üleselt, lisaks ka diskrimineerimis poliitika. 1 ettevõtte, kes on NFRD mõjualas tõi välja, et raskuskese andmete kogumise juures on direktiivi tõlgendamine ning GRI standardi järgi on mõned konkreetset nõuded mida tuleks raporteerida, aga vähem olulisemad tegurid, peab ise välja mõtlema kuidas mõõta.

3.1.3 Keskkonna-, töökeskkonna- ja juhtimisaruannete koostamine

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Kuidas nad on varasemalt koostanud aruandeid, mis puudutavad keskkonda, töökeskkonda ja juhtimist?** Küsimuse eesmärk oli välja selgitada kas ettevõtted hindavad ja koostavad aruandeid, mis puudutavad eelpool mainitud kolme valdkonda.

Enamus vastajaid vastas, et lisa aruandeid ei koostata, peale selle, mis on seadusandlusele nõutud, 2 ettevõtet vastas, et koostatakse kontserni tegevusaruanne, mis käsitleb neid teemasid. Tootjad tõid välja, et EPD sertifikaadis on keskkonda puudutav analüüs ning 1 tootja tõi välja, et koostatakse ka iga-aastane töökeskkonna riskianalüüs. NFRD mõjualas ettevõtted tõid välja, et see info on aastaaruandes välja toodud ning lisaks kodulehel, börsi lehel ja kommunikatsiooni kanalites tuuakse välja infot. 1 ettevõtte mainis, et juhtkonna tasandil tehakse detailne aruanne nendest valdkondadest ning toodi välja ka, et ESG raporteerimis nõue on natukene vastuolus, ehituse peatöövõtu ettevõtted ja ehitustegevusega seotud ettevõtted on väiksema CO2 jalajäljega, rõhk ei peaks olema süsiniku arvutamisel vaid selliste ettevõtete puhul sotsiaal ja juhtimistegurite raporteerimisel.

3.1.4 Tuleviku plaanid ja meetodid seoses rohepöördega

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Mis on nende tuleviku plaanid seoses rohepöördega ning mis on meetodid?** Küsimust täpsustati lisades: kas on seoses rohepöördega tarvis teha muudatusi ettevõttes nagu struktuuri muuta või kas on plaanis kasutada ka nõustamist.

Nõustamist kasutavad või plaanivad kasutada 5 ettevõtet ning 4 ettevõtet vastas, et prooviks oma jõududega hakkama saada. Põhjuseks toodi, et ettevõttes on olemas jätkusuutlikkusega tegelev isik, riiklikud suunised võiksid olla piisavalt täpsed ja teadlikkuse olemasolu on olemas. Pooled vastajad arvasid, et seoses rohepöördega on ettevõttes tarvis muudatusi kas siis väiksemal või suuremal määral. Toodi välja hoonete energiatõhusamaks muutmine näiteks kasutades rohesertifikaadiga aknaid, rõhku panna rohkem kohaliku materjali kasutamisse, roheenergiale üleminek, suurem ringmajanduse kasutamine, süsiniku jalajälje arvutamine, päikese paneelide kasutamine, uue ametikoha loomine, suurematel ettevõtetel töörühma loomine. 2 ettevõtet vastas, et tellija on nende jaoks põhiline isik, mis puudutab ehitustegevuse jätkusuutlikust, sest vastavalt tellijale seatakse piirid jätkusuutlikkuse nõuetega. Ettevõtted, kes kuuluvad NFRD mõjualasse tõid välja, et rohepöörde osas on strateegiad

väljakujunemisel ettevõtte siseselt ning oodatakse riigi poolseid suuniseid. 1 ettevõtte täpsustas, et rohepöördest tekib ressursi puudus spetsialistidest, kes valdavad seda teemat.

3.1.5 Äriühingute kestlikkuse raporteerimise direktiivi mõju ettevõtetele

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Kuidas CSRD mõjutab ettevõtte struktuuri ja tegevust?** Küsimusele lisati, et direktiiv hakkab kehtima suurettevõtetele 2024st aastast ning väike ja keskmistele ettevõtetele alates 2026st aastast ning küsiti ettevõtetelt arvamust finantsiliste mõjude kohta. Küsimusele lisati ka selgitus intervjueeritavale, mis direktiiviga on tegu ning selle sisu.

6 ettevõtet arvasid, ei suures pildis ei muuda ettevõtte struktuuri ega lisa märkimisväärseid kulutusi. 1 ettevõtte tõi välja, et juba on mõjutanud, sest seoses ettevalmistamisega on ettevõttes tehtud muudatusi, nagu on välja arenenud jätkusuutlikkusega tegelev tööühik. 4 ettevõtet ei osanud öelda, kas uus direktiiv võib ettevõtet muuta või lisakulutusi tuua. 3 ettevõtet arvasid, et mingil määral võib struktuuri ja tegevust mõjutada ning toob kaasa lisakulutusi. Lisaks toodi välja, et oleneb, mida täpselt hakatakse ettevõtetelt nõudma, võimalik, et vaja on palgata eraldi juht seda protsessi haldama. Lisaks toodi välja, et lisakulutused nõuete täitmiseks võiksid suurendada müügitulu. 1 ettevõtte selgitas lisaks, et tõenäoliselt uus direktiiv mõjutab hankeid, kus üheks kriteeriumiks saab jätkusuutlikkuse järgimine, proovitakse hakata tegema väärtuspõhiseid hankeid ning turul on juba mõned tellijaid, kes neid väärtusi otsivad ja hindavad. 2 ettevõtet arvasid, et CSRD mõju ehitusturul mõjutab, siis kui tellija teadlikus selles valdkonnas tõuseb.

3.1.6 Rohepesu

Intervjueeritavatele esitati küsimus: **Kas uue direktiivi vastu võtmine annab oodatava efekti või tekitab pigem suurema rohepesu?**

6 vastajat arvasid, et algus on kindel rohepesu. 4 ettevõtet arvasid, et uue direktiivi vastuvõtmine annab oodatava efekti seoses jätkusuutlikkusega. Toodi välja, et tõenäoliselt suureneb rohepesu, aga sama aegselt ka siiski järgitakse midagigi, et jätkusuutlikkust tõsta. Lisaks kui see juba on kasutusel, siis alateadlikult mõeldakse selle peale, mis mõjutab ettevõtja otsuseid. 1 ettevõtte tõi välja, et kui järk-järgult hakatakse kasutusele võtma, annab see suurema efekti, korraga on tõenäoline et ei jõua kõike järgida, lisaks intervjueeritav naljatas, et nende elu läheb keerulisemaks,

kes enda ehitusprahti veavad metsa. 3 ettevõtet tõid välja, et algus on kindlasti segadus ning nendest 2 mainisid, et vajalik on konkreetne raamistik. 2 ettevõtet lisaks tõid välja, et konkreetset olukorda ei tea keegi teine peale ettevõtte ise, konkurentsipüsimeks võidakse teha see rohetempel omale, aga kas realselt seda järgitakse, ei oska keegi väljaspool ettevõtet öelda. 1 ettevõtte tõi ka murekoha välja, et tõenäoline ohu koht on logode ümber disainimine roheliseks, et anda tootest või ettevõttest vale arusaam.

3.2 Intervjuude olulisemad järeldused

Intervjuudest selgus, et ettevõtete teadlikkus ESG kontseptsioonist on madal, kursis olid need ettevõtted, kes kuuluvad NFRD mõjualasse ning kes hakkavad kuuluma CSRD mõjualasse 2024st aastast. Direktiivide ja määrustega, mis puudutavad jätkusuutlikust ei ole ettevõtted samuti kursis, kui puudub välimine mõju (seadusandlus, tellija soov, projekti nõuded), mis hoogustaks ettevõtteid antud teemaga tegelema. Üle poolte intervjuueeritavatest ettevõtetest ei kuulu CSRD mõjualasse, sest nad ei vasta 2/3 kriteeriumile, mis raamatupidamis direktiivi järgi defineeriks ettevõtet kui suurettevõtte, mistõttu otsene mõju uue direktiivi vastuvõtmisel nendele ettevõtetele puudub. Lisaks toodi välja, et konkurentsipüsimeks antud teemaga ei tegeleta, sest see mõjutab toote või teenuse hinda. Kui tellija on konkreetset nõudnud projektis lisakriteeriumit, siis sellega on arvestatud hinna kujundamises.

Uuringus selgus veel, et ettevõtted teadmata tulevastest nõuetest tegelevad aktiivselt jätkusuutlikkusega järgides ISO 9001, 14001, 45001 sertifikaate, panustades jätkusuutliku arengusse keskkonnasõbralike lahendustega, järgides projektides nõudeid, kus on nõutud rohesertifikaat, panustades tööohutusse, koolituste osalemise võimalus ning enamus ettevõtted tõid välja rahulolu uuringute läbiviimised ning riskianalüüside koostamise. Suurem osa ettevõtteid kirjeldasid lisaks eelnevale nimetanule, et järgitakse kõiki seadusandluse poolt nõudeid. 2 ettevõtet, kes hakkavad kuuluma CSRD mõjualasse tõid välja, et tulevaste nõuete täitmiseks on juba eelnev tegevuskava välja mõeldud, kuid uute nõuete puhul oodatakse enne riigipoolseid juhiseid, et mida üldse tuleks teha ja raporteerida.

Intervjuueeritud ehitusmaterjalide tootjad on peamiselt keskkonnasäästlikkusest teadlikud EPD sertifikaadi alusel, kus tuuakse välja tegevuse suurim CO2 tootlus, kuid intervjuueeritavad tõid välja ka, et ehitusmaterjalide tootmise suurim süsinikjalajälg tuleneb toormaterjalist, näiteks tsement, mis on nende mõjualast väljas. Üks ettevõtte suutis ka välja arvutada, et 97% on nende ettevõtte keskkonna jalajälg toormaterjalist.

Teine ettevõtte tõi välja, et jalajälje vähendamiseks on ettevõttes kasutatud ringmajanduse põhimõtteid, mis säästab 50% vett materjali tootmiseks.

Peamine mõju ettevõtetele mida uue direktiivi vastu võtmine avaldab on ettevõtete arvates ressursi vajadus andmete kogumiseks ning nõustamiskulud. Kuuenda küsimusena küsiti intervjuueeritavatelt arvamust rohepesu osas seoses uue direktiivi vastu võtmisega. Vastajad kirjeldasid, et CSRD rakendumine kindlasti annab mingisugust positiivset mõju, kuid pikemas perspektiivis, sest esialgu on segane, mida üldse tegema peab, kuidas teha ning mis kuluga. Lisaks kirjeldati ka ohukohad, kus uue direktiivi rohepesu mõju võib olla ehitusturule kahjulik, sest ettevõtted, kes tegelikkuses ei jälgi jätkusuutlikust annab ebaausa konkurentsi eelise. Ilma järelevalveta, ettevõtte võib oma mainet manipuleerida, kus võidakse turundada ettevõtet rohelisena, kuid tegelikkuses ei pruugi see tõele vastata. Rohepöörde mõju oleneb riigi poolsest tegevusest, et liialt karme nõudeid ei seataks, mis kahjustavad väike ettevõtteid, kuna neil võib puududa ressurss sellega tegelemiseks ning ka mitte liiga lebed, mis võib esile tuua oodatava mõju vastupidise efekti.

Vastuste põhjal võib järeldada, et ettevõtte juhid on optimistlikud hakkama saamises, kuigi teadlikus on pigem madal. Ligi pooled ettevõtted kasutaksid või kasutavad nõustamis teenust jätkusuutlikkuse teemal, mis tuleneb tõenäoliselt ettevõtte suurusest ja mõjust jätkusuutlikkuse teguritele. Sellest võib eeldada, et mida suurem on ettevõtte, seda rohkem on tegureid, mida jälgida ning seda enam on tarvis nõustamist. Väiksemad ettevõtted pigem kasutaksid olemasolevat ressursi nõuete järgimiseks. Autor siinkohal leiab, et teadlikus antud teemast on liialt madal, et hinnata mahtu, mida peaks koguma ja avalikustama.

3.3 Majandus – ja kommunikatsiooniministeeriumi vaade CSRD direktiivi mõjust ehitusturul

Käesolevas peatükis toob autor välja läbiviidud intervjuu MKM-i esindajaga. Intervjuu eesmärk oli teada saada riigipoolsed vaated uuest jätkusuutlikkuse direktiivist, mis on selle eesmärgid, mis on ootused ning mis on riigi roll ettevõtete ees sellest tulenevalt. Intervjuu viidi läbi Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi energiatõhususe eksperdiga 2023 aasta esimeses pooles.

3.3.1 Äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiivi raporteerimise vorm

Intervjueeritavale esitati küsimus: **Kas MKM'i poolt on planeeritud välja töötada ehitusettevõtjatele CSRD kohane mittemajandusliku informatsiooni raporteerimise vorm või juhised ning kuidas on plaanitud ehitusettevõtjaid võrrelda?** Küsimuse eesmärk oli teada saada, kas peale tulevase standardi on ettevõtjatel abiks lihtsustatud juhised või täidetav vorm jätkusuutlikkuse raporteerimiseks ning kas ettevõtjate raporteeritavaid andmeid on plaanis võrrelda.

Selgus, et need arutelud veel on käimas, mismoodi saab riik kõige paremini ettevõtteid aidata, seoses standardite valmimisega ning aruandlus normide täpsustamisega. Prioriteetsemad ettevõtted on suureettevõtted kellele pakutaks tuge, sest neile algab CSRD kohalduma varem, hiljem riigipoolne toetus tuleb kindlasti ka väiksematele ettevõtetele. Paralleelselt tegeletakse välja uurimisega, kas vastavalt CSRD'le on vaja kõiki andmeid esitada või on võimalik ettevõtjatel täita eeltäidetud vorm. Andmete võrdlemist ei ole riigi poolt plaanis, kuid kui ettevõtted on aruandlus kogemustega samal tasemel (eriti Eestist väljapoole tegutsevate ettevõtete puhul), siis riigi poolt neid ettevõtteid reklaamiks, et ekspordi tarneahelas oleks suurem kaasa löömine, siseturu puhul aga selliseid samme ei ole ette nähtud.

3.3.2 ESG teemade raporteerimise ootused ehitusturul

Intervjueeritavale esitati küsimus: **Millised on ootused ehitusturul uue direktiivi (CSRD) alusel, et peab raporteerima ESG teemal?**

Intervjueeritav tõi välja, et peamine ootus on teadlikkuse tekkimine juhatuse tasemel ning tekiks ka ettevalmistused ettevõtjatel. Ettevalmistuste all mõeldakse tarneahela ülevaatus, oma skoop 1 ja skoop 2 mõjud ning skoop 3 kaardistamine (eeldades, et seda ei ole tehtud), mille alla kuuluksid finantsilised ning kestlikkus alased mõjud. Lisaks intervjueeritav tõi välja, et ettevõtjad võiksid skoop 1, 2 ja 3 kaardistamisel saada aru, kus tasemel nad oma majandustegevusega on ning raskuste ja probleemide esinemisel tuleks pöörduda riigi poole, et ministeeriumist aidatakse otsida lahendusi. See tekitab samuti ka otsese suhtluskanali ettevõtjate ja riigi vahel.

3.3.3 Tuleviku vaade ja eesmärgid jätkusuutlikkusega ehitusturul

Intervjueeritavale esitati küsimus: **Mis on tuleviku vaade ehitusturul jätkusuutlikkusega ning kas on konkreetsed eesmärgid kuhu poole pürgida?**

Vestluse käigus selgus, et konkreetseid eesmärke ei ole ning riigi poolt esialgu lävendeid ei seata, kuid on diskussioon ehitiste ja hoonete komponentide süsiniku jalajälje osas, kas ja kuidas seda määrata. Näitena tõi välja, energiamärgistuse süsteemi puudumine hoone akendel, mis tõttu peale soojusjuhtivus väärtuse ei ole neid võimalik eristada. Lisaks intervjueeritav tõi välja, et CSRD alusel ettevõtete raporteerimine võiks sisaldada ligikaudu 40% raportist narratiivset teksti ettevõtte hakkama saamisest, ligikaudu 40% narratiivse ja illustreerivate arvude segu ning 20% oleks arvväärtustel põhinev raporteerimine.

3.3.4 Ehitusettevõtete ESG järgimine valdkonniti

Intervjueeritavale esitati küsimus: **Kas ESG järgimine erinevate valdkonna ettevõtetele on võrdsel tasemel või mõnel valdkonnal on leebemad nõuded?**

Küsimust täpsustati näitega, et ehitussektoris ehitustegevus on protsendiliselt madal võrreldes materjalide tootmisega ja transportimisega.

MKM'i seisukohalt ei eristaks ettevõtteid valdkonniti. Intervjueeritav selgitas, et hetkel standardite puudumisel ei oska öelda, kas tekivad sellised erisused, et valdkonniti võrrelda ettevõtteid ning riigil ei ole ka plaanid kehtestada karmimaid nõudeid, kuid selge on see, et on sektoreid, kus põhitegevus moodustab väikese osa süsiniku jalajäljest ning sektoreid, kus mõju on suurem. Sektorid, kus on mõju suurem, võib olla mõjude kaardistamine kergem, kuid keeruliseks teeb rohkete allhankijatega, siis segadus tekib allhankijatelt info saamine ja edastamine, sama kehtib ka tootjatelt materjali hankimisega. Raporteerimises tuleb kasutada infot, mis tuleb tootjalt, ise välja mõelda ei saa. Soovitavalt peaks tarnijad juba ettevalmistama andmete kogumiseks ja avaldamiseks ehitusettevõtetele. Ehitustegevusega tegelevad ettevõtetel võib tekkida andmete avaldamisel üle- või ala raporteerimise küsimus, et millised mõjud on kommunaalsed või ühised ning millised ettevõtetele omased. Seda peaks juhtima hoone või ehitise rajamisel projekti põhiline töövõtja, et raporteerimisel oleks võimalikult vähe ülekatteid või puudusi. Autori seisukohalt see tekitab siiski segaduse, kui alltöövõtuga tegelevad ettevõtted peavad raporteerima tarnitud materjali süsiniku sisalduse ning kulutatud energia mahu, kuid siiski see sama info läheb ka tema tellijale ning tekib info duubeldamine. Intervjueerija täpsustas, et iga ettevõtte peaks raporteerima tema

tegevusest tuleneva mõju ning seda haldama ja/või kontrollima hakkab audiitorid, kuigi neil praegu võib puududa sellise tegevuse praktika, siis see ajapikku paraneb.

3.3.5 Ettevõtete toetamine seoses rohepöördega

Intervjueeritavale esitati küsimus: **kas on plaanis ehitusturul ettevõtteid toetada üleminekul rohepöördega, näiteks ettevõtted, kes panustavad rohkem jätkusuutlikku ehitusse saavad toetust ning kas pakutakse riigipoolset nõustamist ja konsultatsiooni ettevõtetele?**

Intervjueeritav tõi välja, et ettevõtete toetamine jätkusuutlikkuse järgimiseks on eesmärk. Riigipoolne toetus on veel välja töötamisel, mis moodi ja kuidas aidata ettevõtlust, kuid ehitussektoris kindlasti keskendutakse selle peale, et hangete võitjad ei selgu vaid hinnabaasil, vaid määravaks saab ka muud kriteeriumid, millest jätkusuutlikkus on suur osa. Lisaks on ministriumile antud lähteülesanne, kuidas ettevõtlust aidata, tunnustada ning järgi aidata kestlikkusega tegelema, mis tuleks välja töötada koos tööstusega. Taksonoomia rakendub era rahastamisele ja era pankadele, aga analoogsed skeemid on tulemas väga tugevalt ka hangetesse ja riigi poolsesse rahastamisse sisse, kaasaarvatud EL vahendid.

3.3.6 Hoonete rekonstrueerimise toetamine

Intervjueeritavale esitati küsimus: **kuidas riik plaanib toetada vanade hoonete suuremahulist rekonstrueerimist, mis kaasneb seoses ELi nõuetega?**

Intervjueeritav tõi välja, et eelarve vanade hoonete rekonstrueerimiseks on ettenähtud, peamiselt on kortermajade ja üksikelamute jaoks, kuid tööstuste ja tööstushoonete rekonstrueerimine ei kuulu selle sisse, nende hoonete jaoks on teistsugused mehhanismid, mille kaudu rekonstrueerimine tuleb järgi. Avaliku sektori hoonete puhul on üldine nõue, et katsuda eest vedada, olla eeskujuks energiatõhususe ja taastuvenergia kasutuselevõtu osas. MKM on veel toetusmeetmetega protsessi alguses, kus oleks vaja sisendit ja läbi arutada kõiki ettevõtete erinevatest valdkondadest, et mis laadi tuge on tarvis. Lisaks rekonstrueerimise kohapealt tõi intervjueeritav välja, et rekonstrueerimise protsessi juures on mitu küsimust veel lahtised, teadlikkuse küsimus, ressursi nappuse küsimus, spetsialistide puuduse küsimus, materjalide saadavuse ja tehnoloogia küsimus. Intervjueeritav kinnitas, et viimase info põhjal ei ole materjali saadavus kitsaskohaks, kuid taskukohase tehnoloogia leidmine, see võib olla kitsaskohaks, kuid selle nimel praegu töötatakse. Kitsaskohaks nimetas intervjueeritav spetsialistide, tehnikute, inseneride puudusest. Riigil on puudu inimestest, kes valdavad

oma eriala hästi, see on näiteks ka farmaatsia tehnoloogidest, arsti valdkonna tehnoloogidest, soojus ja külma tehnikutest. Tarvis on inimesi, kes valdavad eriala nii teoorias kui ka praktikas ning on võimelised lahendama probleeme, millega seisame ees täna.

3.4 Olulisemad järeldused

Intervjuust selgus, et tulenevalt standardite puudumisest on arutelud veel käimas, kuidas riigi poolt pakkuda tuge ettevõtetele, kes peavad hakkama raporteerima ja järgima jätkusuutlikku tegevust, fookus on suur ettevõtetel, sest neile hakkavad nõuded varem kehtima. Avalikustavaid andmetega riigi poolt analüüsi ega võrdlus ei ole oodata, see on pigem mõeldud investoritele, lootuses, et investeeritakse organisatsioonidele, mille fookus ei oleks vaid finantsilised tulemused (odavaim variant) vaid oleks ka keskkonnasõbralikum. Lisaks riigi poolne ootus uue direktiivi vastuvõtmisel on esmajoonel just teadlikkuse tekkimine, et jätkusuutlik viis on võimalik ja seda toetatakse. Probleemide olemasolul ministeerium on väidetavalt valmis aitama lahendusi leida, mille eesmärk oleks lisaks ka tekitada otsene side riigi ja ettevõtete poolt, et teada, mis on kitsaskohad, et areneda selle teemaga edasi.

Ministeeriumil plaane ei ole jätkusuutlikkuse osas kuhu poole pürgida ehitussektoris, kuid spetsiifilisemalt on plaan rõhku panna süsiniku jalajälje arvutamisele ja fikseerimisele hoonete puhul. Intervjueeritav tõi lisaks ka välja, et probleemne koht info kogumisega võib olla andmete duubeldamine või andmete puudumine. See tuleneb allhankijatest, kui alltöövõtjaid on ehitusprojektis palju, siis info võib kaduma minna või mõne olukorra puhul mitu korda arvestatud. Ta tõi välja, et selle haldamine peaks olema peatöövõtja rollis ning on arusaadav, et esialgu võib haldamine olla keeruline, kuid selle kontrolli hakkab lisaks tegema ka audiitorid.

Tulenevalt sellest, et see teema on veel nii uudne, siis ministeeriumil ei ole ka kindlat plaani, kuidas ettevõtetel toetada jätkusuutlikkuse teemal, toodi välja, et hangete võitjad ei selgu vaid hinnabaasil, vaid olulist rolli hakkavad ka muud kriteeriumid mängima nagu jätkusuutlikkus. Sellest tulenevalt võib järgmiseks probleemiks osutuda rohepesu efekt, kus hangete võitjateks võib osutuda ettevõtted, kelle jätkusuutlik tegevus piirdub vaid reklaamimisega. Riigipoolne toetus esialgu on plaanitud kortermajadele ja ükselamutele, mille eesmärk on eeskujuloomine energiatõhususele. Toetusmeetmed ei ole veel fikseeritud, kuid protsess on alguse saanud ning lahenduse otsimine käib.

4. JÄTKUSUUTLIKKUSE RAPORTI KOOSTAMINE EHITUSE PEATÖÖVÕTJA NÄITEL

Käesolevas peatükis toob autor välja näidise ESG raporti koostamisest vastavalt äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiivile. Direktiivi andmed on kasutatud raportis mallina ning algandmete saamiseks on kasutatud ettevõtte 2022 aastaaruannet. Lisaks autor on lisanud kogemuse ning kirjanduse analüüsi põhjal, andmed ettevõtte kohta, mis võiks sisalduda ehituse peatöövõtu ettevõtte raportis.

4.1 Ettevõtte tutvustus, ärimudel ja -strateegia

AS Maru Ehitus on Maru kontserni tütarettevõtte, mis asutati 2000. aastal. Meie eesmärk on pakkuda kvaliteetset ja kliendi ootustele vastavat teenust. Tegeleme ehitustööde peatöövõtu, projektijuhtimise ja projekteerimisega. Omame pikaajalist kogemust erinevat tüüpi hoonete ja rajatiste ehitamisel ja projekteerimisel nii Eestis kui ka teistes Euroopa riikides. Maru Ehituse põhiliseks tugevuseks on mitmekülgsus. Oleme oma kliendile usaldusväärseks koostööpartneriks ehitusprotsessi kõigil etappidel alates ideekavandi väljatöötamisest kuni valmis hoone võtmete üleandmiseni. Pakume ehitusteenust erinevate koostöövormide baasil vastavalt kliendi vajadustele ja projekti iseloomule (*Maru Ehitus, 2023*).

Ettevõtja ärimudel kirjeldab, kuidas ta loob ja säilitab väärtust oma toodete ja teenuste kaudu pikema aja jooksul. Ärimudel pakub tausta tegevusaruande jaoks tervikuna. See annab ülevaate, kuidas ettevõtja tegutseb ja selgitab tema struktuuri, kirjeldades, kuidas ta muudab sisendid oma äritegevuse kaudu väljunditeks. Lihtsamalt öeldes, mida ettevõtja teeb ning kuidas ja miks ta seda teeb (*Euroopa Komisjon, 2017*).

Ettevõtjad võivad ärimudelit kirjeldades kaaluda asjakohase teabe avaldamist, mis on seotud järgmisega (*Euroopa Komisjon, 2017*):

- nende ettevõtluskeskkond;
- nende organisatsioon ja struktuur;
- turud, kus nad tegutsevad;
- nende eesmärgid ja strateegiad ning

- peamised suundumused ja tegurid, mis võivad nende tulevast arengut mõjutada.

Meie ettevõtte tegeleb ehitusvaldkonnas peatöövõtjana, pakkudes terviklikke teenuseid, sealhulgas projektijuhtimist, projekteerimist ja ehitust. Tegutseme peamiselt Eestis, kuid lisaks meie pädevus ulatub ka Soome ning ka Lätti. Me kasutame oma teadmisi ja oskusi turul, et pakkuda klientidele kvaliteetseid projekte (*Maru Ehitus, 2023*).

Meie ettevõtte tegevusalad (*Maru Ehitus, 2022*):

- ehituse peatöövõtt: Meie esmane tegevus turul on ehitustegevuse läbiviimine alates planeerimisest kuni valmimiseni. See hõlmab alltöövõtjate koordineerimist, materjalide hankimist, hinnaproгноosi või hinnapakumuse koostamine ja eeskirjade järgimise tagamist.
- projekteerimisteenused: Lisaks ehitamisele pakume oma klientidele projekteerimisteenuseid, alates eskiisist kuni tööprojektini, mis hõlmab lisaks ideekavandi väljatöötamist vastavalt äriplaanile, hinnapakumuse koostamist ja mudelprojekteerimist.
- ehituse projektijuhtimine: Projektijuhtimise lepingu puhul korraldame avatud arvete või sihthinna printsiibil kokkulepitud juhtimistasu eest kogu projekteerimis- ja ehitusprotsessi.
- mudelprojekteerimine: Pakume projekteerimise täislahendust, mis mudelprojekte.
- montaažitööd: Monteeritavate teras- ja raudbetoonkonstruktsioonide paigaldamine.

Eesmärgid ning strateegiad:

Ettevõtte strateegilisteks eesmärgiks on kasvatada oma klientide äri edukust ning luua jätkusuutlikku elu -ja töökeskkonda (*Maru Ehitus, 2022*).

Ettevõtte arengu tegurid:

Tegeleme pidevalt oma protsesside efektiivsemaks muutmise läbi digitaliseerimise ning uute tövõtete kasutuselevõtu. 2022. aastal viisime ellu mitmed arendused meie kasutavas ehitusjuhtimise tarkvaras Bauhub, ärijuhtimise tarkvaras PowerBI,

erinevates Sharepointi ja OneDrive arendustes. Lisaks teeme koostööd Eesti üliõpilastega, kes aitavad lahendada meile olulisi arenguvajadusi (*Maru Ehitus*, 2022).

4.2 Maru Ehitus ja kestlikkus

AS Maru Ehitus on liikumas teadlikumalt jätkusuutliku tegevuse suunas. Peame oluliseks, et meie tegevuse jalajälg elukeskkonnale oleks minimaalne (*Maru Ehitus*, 2022). Meie strateegia on ehitusturul tugev ning efektiivne riskide üle, mis puudutab jätkusuutlikkust ehitussektoris. Meie tugevus seisneb mitmes teguris:

- mitmekülgne teenus: Me pakume mitmekülgset teenust ehitus valdkonnas, kaasa arvatud elamuhooned, äri- ja büroohooned ning infrastruktuursed projektid. Meie mitmekülgne teenust jagab riski ning lubab turul kohaneda muutustega ja uute regulatsioonidega, mis puudutab jätkusuutlikkust.
- riskijuhtimine: Maru Ehitus on omale koostanud ranged riskijuhtimis protokollid, mis tuvastavad, hindavad ja leevendavad jätkusuutlikkusega seotud riske. Selline lähenemine leevendab negatiivseid mõjusid ettevõttele, mis tulenevad keskkonnamõjudest, uutest regulatsioonidest ja tarneahelast.
- investeerimine innovatsiooni ja arengusse: Järjepidevalt investeerimine innovaatilisse tehnoloogiasse, jätkusuutlikesse materjalidesse ning samuti ka ehitus meetodid, mis tõstavad efektiivsust, vähendavad saastet ja leevendavad keskkonnamõjusid. Me oleme avatud uuendustele ning jätkusuutlikus trendidele, mis seob meid tulevaste väljakutsetega ning edendab ettevõtte arengut.
- sidusrühmade kaasamine: Me oleme väga aktiivsed kaasamast sidusrühmi oma tegevusega, kaasaarvatud klientidega ja tarnijatega, et aru saada nende ootustest, muredest ja prioriteetidest, mis puudutab jätkusuutlikkust.

4.3 Ettevõtte keskkonnategurid:

AS Maru Ehitus on pühendunud kasuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele nii ehitusprojektide läbiviimises kui ka administratiiv üksuses. Avaldame teavet oma jõupingutuste kohta süsiniku jalajälje vähendamiseks selliste meetmete abil nagu: taastuvate energiaallikate kasutuselevõtt, energiasäästlike ehitusvõtete ja materjalide rakendamine, vähese CO₂-heitega transpordi- ja logistikalahenduste integreerimine, osalemine programmides ja algatustes, mis puudutab jätkusuutlikkust.

Kliimamuutuste kohanemiseks kasutame järgnevat strateegiat:

- kliimaga seotud riskide hindamine, planeerimine ja kavandamine;
- ehitusprojektide lahendused, mis taluvad äärmuslikke ilmastikuolusid;
- ehitusmeetmete välja töötamine, et ilmastikuolud ei muudaks projekti märgatavalt kallimaks, keskkonnale kahjulikumaks ja aeganõudvamaks.

Säästvas ehitustegevuses on oluline roll vee jätkusuutlik kasutamine. Meie avaldame teavet oma jõupingutuste kohta:

- veesäästlike ehitusvõtete ja tehnoloogiate rakendamine;
- mere ökosüsteemide kaitsmine parimate olemasolevate meetmetega veekogude läheduses;
- vihmavee kogumispunktide loomine ja filtreerimine ehitustegevuses;
- ehitustegevuseks kasutatud vee jälgimine.

Ressursitõhususe ning ringmajanduse võtmetegurid meie ettevõttes:

- jätkusuutlike materjalide kasutamine ehitustegevuses (materjalid millel on olemas rohesertifikaat);
- materjalijäätmete vähendamiseks moodulehitusmeetodite kasutamine;
- jäätmekäitlus ja taaskasutus ehitusobjektidel;
- jäätmekäitlus ja taaskasutus kontoris;
- põhjalik planeerimisetapp ehitusprojektidele minimaalseks materjali ülekuluks;
- ettevõtte sisene projektide koostöö materjali tarnimisel ja kasutamisel.

Reostuse vältimiseks ehitustegevuse käigus Maru Ehitus kasutab:

- energiasäästlikud ehitusmeetmed projektide läbiviimiseks;
- rohesertifikaadiga ehitusmaterjalide kasutus;
- riskianalüüside koostamine potentsiaalsetest reostus ohtudest;

- konsulteerimine spetsialistidega, kus reostus oht on tõenäoline.

Bioloogilise mitmekesisuse säästmiseks rakendame meetmeid:

- riskianalüüside koostamine ümbritseva keskkonna võimalikest ohtudest;
- ümbritseva puude ja taimede säästmine ning kaitsmine;
- ehitustegevuse käigus kasutatakse ennetavaid meetmeid, et ehitamisest tulenevalt ei pääseks üleliigset tolmu ega prügi ümbritsevasse keskkonda.

Maru Ehitus AS on pühendunud pakkumast oma klientidele kvaliteetseid tulemusi järgides samuti kuidas meie tegevus mõjutab keskkonda ning kasutame tänapäeva parimaid meetmeid, et leevendada mõjusid, selleks oleme oma keskkonnajuhtimisüsteemi kaasanud ISO 14001 standardi nõuded, et pakkuda parimat tulemust (*Maru Ehitus, 2023*).

Oleme läbinud Rohetiigri akadeemia, mille tulemusena oleme välja töötanud erinevate materjalide ja konstruktsioonitüüpide võrdlusandmebaasi ning oskame nõustada kliente erinevate lahenduste süsiniku jalajälje osas. Samuti oleme loonud aluse arvutamaks kogu ehitise elukaare süsiniku jalajälge. Lisaks oleme alustanud 2023. aastal oma tegevuse jalajälje vähendamisega kontoris ning plaanime taotleda kontori rohemärgist (*Maru Ehitus, 2022*).

Oleme liitunud GreenDice programmiga, et meie arvutid saaksid ringmajanduse põhimõttel uue elu, kas Eestimaa haridusasutustes või muudes kohtades, kus neist on reaalne kasu (*Maru Ehitus, 2022*).

4.4 Ettevõtte sotsiaalsed tegurid

Meie teenused on fokuseeritud pakkumast klientidele parimat kvaliteeti, võimalikult kiiresti ja odavalt keskendudes samuti tööohutusele ning avaldamaks võimalikult vähe mõju keskkonnale. Sellise tegevuse läbiviimiseks on äärmiselt oluline, et meie ettevõtte juhib sotsiaalseid tegureid ettevõtte siseselt, et maandada võimalikud riskid, mis võivad mõjutada meie strateegiat ning kvaliteeti.

Maru Ehituse sotsiaalne vastutus hõlmab:

- tööohutust;
- võrdseid võimalusi kõigile;

- töötajate arenguplaani;
- töötingimusi;
- inimõiguste austamist.

Tööohutus

Tööohutus on meie organisatsioonis peamine prioriteet. Me väldime ohtlikke olukordi ning maandame riske, mis võivad tekkida ehitustegevuse käigus. Oleme integreerinud töötervishoiu ja tööohutuse juhtimissüsteemi ISO 45001 nõuded ettevõtte tegevusse. (*Maru Ehitus, 2023*).

Meie eesmärgiks töötervishoiu ja -ohutusalases tegevuses on järjepidev sisekontroll nii ehitusobjektidel kui ka kontoris ohutu ja meeldiva töökeskkonna tagamiseks ja töötamisega kaasnevate riskide vähendamiseks. Töötervishoiu ja tööohutuse alases tegevuses lähtume riskianalüüsi käigus tuvastatud töökeskkonna riskidest, pideva parendamise põhimõttest ja kehtivatest seadusandlikest nõuetest (*Maru Ehitus, 2023*).

Eesmärgi saavutamiseks lähtume järgnevatest põhimõtetest (ohutuse 10 käsku) (*Maru Ehitus, 2023*):

- kõik töötajad saavad ohutusalase väljaõppe;
- kõik töötajad läbivad tervisekontrolli;
- kõik töötajad varustatakse ettenähtud ja sobivate isikukaitsevahenditega;
- tööde organiseerimisel lähtume riskianalüüsi käigus tuvastatud riskidest;
- objektidel juhindume „Objekti töösisekorrareeglitest“;
- kõik objektil töötavad isikud varustatakse „AS Maru Ehitus objektil viibimise meelespea“ voldikuga;
- igal objektil on hädaolukorraks valmisoleku plaan;
- igal objektil on tööohutuse ja esmaabiandja väljaõppega töötaja;
- iga töötaja vastutus on peatada töö, mis on ohtlik endale ja/või kaastöötajale;
- kõigil objektidel toimub regulaarne sisekontroll.

Võrdsed võimalused kõigile

Maru Ehituse kogu kollektiiv töötab kui üks meeskond ning toimub aktiivne suhtlemine ning arutelu, kus kaasatakse iga töötaja. Meie arvestame, et igal ühel meie organisatsioonis on võrdsed võimalused töötamiseks, arenemiseks ja ettevõtte arengusse kaasalöömiseks ning usume soolisse võrdõiguslikkusesse. Töötajate arengusse panustame võimalusi enesetäiendamiseks läbi koolituste kompenseerimise ning hindame neid, kes veel haridust on omandas soodustades neile praktilise tööoskuse saamises õppimise kõrvalt. Me oleme valmis pakkuma tööd kõigile, kes tunnevad ala vastu huvi.

Töötajate arenguplaan

Selleks, et oleksime kursis, mida töötaja ootab ettevõtte poolt ning mida ettevõtte ootab töötajalt viime kaks korda aastas läbi iga töötajaga arenguvestluse, et just välja selgitada töötaja ning ettevõtte nõrkused ja tugevused. Selline arutelu annab hea võimaluse analüüsimiseks nii ettevõtte arengut ja strateegiat kui ka samas töötaja poolset arengut ja ambitsioone. Sellise info olemasolu võimaldab ettevõttel anda maksimaalne panus individuaalseks arenguks ning samuti hinnata eelmisest vestlusest toimunud arengut.

Töötingimused

Oma töötajatele pakume võimalikult meeldivat töökeskkonda hoides tööohutust prioriteetsel kohal nii ehitusplatsidel kui ka kontoris ning samuti kõrgelt hindame puhtuse hoidmist. Arvestame samuti ka iga projekti unikaalsust, selleks muudame töötingimusi oma kollektiivil vastavalt vajadusele mugavamaks ja paremaks. Oleme samuti valmis aitama oma töölistel lahendada logistilisi probleeme ning oleme pühendunud pakkumaks võimalusi töö- ja eraelu tasakaalustamiseks paindliku tööaja ja kodukontori võimalusi. Käsikäes arenguvestlustega hindame samuti iga töötaja individuaalset töötasu arvestades tänapäeva kiiret inflatsiooni ning personaalset arengut.

Inimõiguste austamine

Maru Ehitus AS on pühendunud inimõiguste, põhivabaduste ning demokraatlike põhimõtete austamisele. Me viime läbi regulaarselt inimõiguste mõjuhinnanguid, et tuvastada võimalikke riske või rikkumisi, mis on seotud meie projektidega. Lisaks toetame töötajate koolitamist inimõiguste, tööõiguste ning eetilise käitumise osas ning

küsime järjepidevalt tagasisidet oma koostöö partneritelt, klientidelt ja vajadusel viime läbi muudatusi.

4.5 Ettevõtte juhtimisalased tegurid

Ettevõtte läbipaistvuse saavutamiseks Maru Ehitus AS avalikustab juhtimisalased tegurid, mis puudutab vastutust, ausust ning jätkusuutlikkust. Lisaks meie juhtimisraamistik sisaldab nii ärieetikat, korrupsioonivastast tegevust, lobitööd, jätkusuutlikkuse algatusi ning sisekontrolli- ja riskijuhtimissüsteeme.

Vastutus

Jätkusuutlikkus on meie ettevõtte jaoks kõrgel kohal, mille põhi eesmärgid ning strateegia kinnitab tegevjuht. Selle koostab jätkusuutlikkuse spetsialist koostöös ettevõtte kvaliteedijuhtimise meeskonnaga analüüsides tagasisidet sidusrühmadelt ning ettevõtte sisestest ettepanekutest, samuti järgides regulatsioonide nõudmisi.

Ausus

Meie jätkusuutlikkuse tegevust hoiab kontrolli all ettevõtte sisene regulaarne auditeerimine ning kord aastas tellime sõltumatu osapoole poolt välise auditi.

Jätkusuutlikkuse juhtimine

Keskkonnasõbraliku ehitustegevuse läbiviimiseks on meie ettevõttes olulisel kohal jätkusuutlikkus, mille juhtimine hõlmab:

- 1) Eesmärkide seadmine;

Mõned meie eesmärgid:

- 0 rasket tööõnnetust;
- tõsta tööliste heaolu läbi paindliku tööaja ning individuaalse arengu programmide loomisega;
- tugevdada kogukonna kaasavust toetades vabatahtlikku tegevust;
- koostada andmekogu ehitusprojektide energia, vee, materjalide ja kütuse tarbest;
- vähendada süsihappegaasi toodangut projektide arvelt;

- madala küttekuludega tööautod;
- vähendada kontori energiatarvet 50% võrra;
- minimeerida jäätmeteket objektidel läbi põhjaliku ehitusplaneeringuga;
- kord aastas teha küberrünnaku vastane koolitus kõigile töölisele;
- tõsta ettevõtte läbipaistvust.

2) Sidusrühmade kaasamine;

Kaasame jätkusuutlikkus probleemide lahendamisele nii kogukondi, tarneahelaid, kollektiivi ning kliente, et saada täpselt aru, millised on probleemid ning ootused meie poolt.

3) Riskijuhtimine;

Iga projektiraames koostame riskianalüüsi, mis sisaldab ka põhjalikku olukorra kirjeldust keskkonna teemalistel küsimustel. Samuti hindame riske, mis puudutavad ettevõtte suure- kui ka väiksemahulisi muutusi. Riskihindamine toimub spetsialistide omavahelisel arutelul, kus hinnatakse jätkusuutlikkusega seonduvaid riske, keskkonnariske, tööohutusriske ning samuti sotsiaalseid riske. Riskihindamised protokollitakse vastavalt ettevõtte juhendite alusel ja uuendatakse vastavalt vajadusele.

4) Andmekogumine ja analüüs;

Kogume projektidelt infot, mis puudutab jätkusuutlikkust nagu, vee tarbimine, materjali kulu, kütuse kulu ning otsime lahendusi, kuidas vähendada kulusid.

5) Seadused ja regulatsioonid;

Viime ennast jooksvalt kurssi muutuvate seaduste ja regulatsioonidega, et pakkuda kliendile parimat ning vastutusrikast teenust, mis hõlmab jätkusuutlikkust.

6) Tarneahelad;

Pidevalt oleme suhtlemas alltöövõtjatega ning tootjatega, et leida parimad lahendused projektide läbiviimiseks.

7) Innovatsioon

Oleme pühendunud kasutama uudseid ning innovaatilisi lahendusi oma projektides, mis pakub keskkonnasõbralikke tulemusi.

Korruptsioonivastane võitlus

Oleme oma ettevõtte eeskirjadesse sisestanud selged ja ranged nõuded ärietiika järgimiseks, et tagada aus äritegevus. Korruptiivne ning ebaeetiline tegevus ei ole tolereeritav ning hoiame pidevat järelvalvet ettevõtte siseselt selle üle. Korruptsiooni teemal korraldame ettevõtte töötajatele 2 korda aastas seminari teadlikkuse tõstmiseks. Lisaks järjepidevalt on IT osakond välja arendamas uusi meetodeid, kuidas tagada ning kontrollida korruptsiooni vastast tegevust meie ettevõtte.

Algatused

Maru Ehitus AS ja SA Rohetiiger sõlmisid 16. aprillil 2021 koostöölepingu, millega Maru Ehitus AS astub Rohetiigri liikmeskonda. Rohetiiger on koostööplatvorm, mille eesmärk on suurendada keskkonnateadlikkust ja panna alus tasakaalus majandusele, nii nagu Tiigrihüpe käivitas tehnoloogiasektori arengu (*Maru Ehitus, 2023*).

KOKKUVÖTE

Jätkusuutliku ehitustegevuse järgimine ei ole kõigile ettevõtetele veel kohustuslik, mistõttu on teadlikus madal. ESG tegurite järgimine on kohustuslik ettevõtetele, kelle töötajate arv ületab 500 vastavalt NFRD-le. CSRD hakkab kehtima suurettevõtetele, mis raamatupidamisdirektiivi kohaselt ületavad vähemalt kahte piirmäära kolmest: bilansimaht üle 20mil. euro, netokäive üle 40mil. euro, keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul on vähemalt 250. CSRD hakkab kehtima suur ettevõtetele alates 2024 aastast, kus 2025 aastal esitavad 2024 aasta andmed, alates 2025 aastast börsil noteeritud väike ja keskmistele ettevõtetele, kus esitatakse andmed 2026 aastal.

Lõputöö eesmärgid olid jätkusuutlikkuse kontseptsiooni kirjeldamine, uurida välja ettevõtete teadlikus CSRD nõuetele ning valmisolekut nõuete täitmiseks, nõuete tuvastamine ja ESG näidisraporti koostamine. Esimeses peatükis on välja toodud jätkusuutlikkuse kontseptsioon, kus on kirjeldatud jätkusuutlikkuse olemust ettevõtluses. Jätkusuutlik ettevõtmine on tänapäevaks seotud pigem ESG teguritega, mis sisaldab keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimistegureid. ESG nõuete kohustuslikkust tagab muu kui finantsteabe avaldamise direktiiv ning nüüdseks on regulatsioonide muudatustest välja kujunenud äriühingute kestlikkuse avalikustamise direktiiv, mis täpsustab nõudeid ning suurendab mõjuala. Kooskõlas CSRD direktiiviga määrab jätkusuutlikku tegevust taksonoomia määrus, mis on kestlikkuse klassifitseerimissüsteem.

Teises peatükis toob autor välja uurimistöö metoodika ning kolmandas peatükis autor uurib intervjuerimis meetodil ehitusturu teadlikust ESG teemal ning valmisolekut CSRD nõuete täitmiseks. Intervjueriti 14 ettevõtet, kust selgus, et ESG teadlikus on pigem kõrgem suurematel ettevõtetel, samuti teadlikkust mõjutab kliendi nõuded projektile. Seoses kohustuslikku raporteerimisega suurtel ettevõtetel, siis nende teadlikus tuleneb olemasolevatest nõuetest. Väiksemad ettevõtted ei ole pigem kursis ESG-ga, kuid vastajad kinnitasid, et täidavad seadusandlikke nõudeid, mis puudutavad jätkusuutlikkust ning on olemas ka kogemusi projektidega, millele püütakse saada rohesertifikaat. Ettevõtted on pigem optimistlikud hakkama saamises vajadusel CSRD nõuete täitmisega, kuid see võib tuleneda ka madalast teadlikkusest ning samuti ka standardite puudumisest.

Viimases peatükis autor on koostanud ESG näidisraporti ehituse peatöövõtja näitel. Raporti koostamiseks on autor kasutanud CSRD nõudeid ning kirjanduse analüüsi ja

kogemuse põhjal. Lisaks algandmete saamiseks on kasutatud ettevõtte avalikku infot veebilehelt ja 2022. aasta majandusaasta aruannet.

Uurimistöö teema on hetkel aktuaalne NFRD mõjualas ettevõtetele ning suur ettevõtetele, kes peavad 2025 aastal esitama 2024 aasta tulemused. Börsil noteeritud väike ja keskmiste ettevõtete seas on aktuaalsus madalam, kuid mis tõenäoliselt tõuseb, kui ESG tegurite järgimise nõuded jõuavad nendeni. Ettevõtete seas pigem esineb rohkem segadust, mida üldse on vaja raporteerida ja teha, sest puuduvad konkreetset juhised. Autor nõustub regulatsioonide nõuetega, mis parandavad ettevõtte läbipaistvust ning sunnivad ettevõtte juhtimist muutma analüüsitavamaks, keskkonnasõbralikumaks ning parandavad töökeskkonda. Negatiivseks küljeks on avalikustatav teave, kus erinevates valdkondades tähtsus varieerub, näiteks lobitöö andmete avalikustamine ehitustegevuses või ettevõtte strateegia avalikustamine, mis võib negatiivselt mõjutada turu konkurentsi. Lisaks rohepesu efekt võib anda eelise ettevõtetele, kes ausalt ei järgi nõudeid. Tulevikus on vaja analüüsida mõjudest, mida CSRD on avaldanud ettevõtetele nii positiivseid kui ka negatiivseid, mis annab lähteandmed süsteemi parendamiseks. Lisaks on võimalik uurida viise ja meetodeid, mis kergendavad andmekogumist ning mõjusid ettevõtetele.

SUMMARY

Compliance with sustainable construction is not yet mandatory for all companies, which is why awareness is low. Compliance with ESG factors is mandatory for companies with more than 500 employees according to the NFRD. CSRD will apply to large enterprises that exceed at least two of the following thresholds under the accounting directive: balance sheet total over 20 million euros, net turnover over 40 million euros, average number of employees during the reporting year is at least 250. CSRD will apply to large enterprises from 2024, where they will submit data of the year 2024 in 2025 and from 2025, listed on EU regulated markets, small and medium-sized enterprises, where data will be submitted in 2026.

The objectives of the thesis was to describe the concept of sustainability, to investigate companies awareness of CSRD requirements and their readiness to comply with them, to identify requirements and to compile an example of a ESG report. The first chapter outlines the concept of sustainability, describing its nature in business. Sustainable business practices are currently more associated with ESG factors, which include environmental, social, and governance factors. Compliance with ESG requirements is ensured by non-financial reporting directive, and by now, regulatory changes have evolved into a corporate sustainability reporting directive, which specifies requirements and expands the scope. In line with the CSRD directive, the sustainability activities are determined by the taxonomy regulation, which is a sustainability classification system.

The second chapter outlines the research methodology, and in the third chapter, the author examines, through interviewing, the construction industries awareness of ESG issues and readiness to comply with CSRD requirements. Fourteen companies were interviewed, revealing higher ESG awareness among larger companies, and awareness is also influenced by client demands for the project. Regarding mandatory reporting for large companies, their awareness stems from existing requirements. Smaller companies are rather not familiar with ESG, but the respondents confirmed that they fulfill the legislative requirements regarding sustainability and also have experience with projects that are trying to get a green certificate. Companies are rather optimistic about their ability to comply with CSRD requirements if necessary, but this may also be due to low awareness and the absence of standards.

In the last chapter, the author has prepared a ESG report on the example of a construction main contractor. To prepare the report, the author has used CSRD requirements and based on literature analysis and experience. In addition to obtaining

primary data, public information from the company's website and the 2022 annual report was used.

The research topic is currently relevant to companies within the scope of the NFRD and large enterprises, which must submit 2024 results in 2025. Relevance among listed small and medium-sized enterprises is lower, but is likely to increase as ESG compliance requirements reach them. Companies are more confused about what needs to be reported and done because there are no specific guidelines. The author agrees with the regulatory requirements that improve transparency and compel companies to make management more analyzable, environmentally friendly, and improve the work environment. A negative aspect is the disclosed information, where the importance varies in different fields, such as disclosing lobbying data in construction activities or disclosing company strategy, which may negatively affect market competition. In addition, the greenwashing effect may advantage companies that do not honestly comply with the requirements. In the future, it is necessary to analyze the positive and negative effects that CSRD has had on companies, providing the basis for improving the system. In addition, it is possible to investigate ways and methods that facilitate data collection and impacts on companies.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. *Agenda 21* (2023). Available at: <https://sdgs.un.org/publications/agenda21> (Accessed: 20 April 2023).
2. Almosen, C. (2023) 'BREEAM-i mõju platsikorraldusele Arter kvartali näitel'. Available at: <https://digikogu.taltech.ee/et/item/19a5a6f4-3ad1-49ed-be7d-4442f7693cb0> (Accessed: 27 November 2023).
3. Amiri, A., Ottelin, J. and Sorvari, J. (2019) 'Are LEED-Certified Buildings Energy-Efficient in Practice?', *Sustainability*, 11(6), p. 1672. Available at: <https://doi.org/10.3390/su11061672>.
4. Armstrong, A. (2020) 'Ethics and ESG', *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 14(3), pp. 6–17. Available at: <https://doi.org/10.14453/aabfj.v14i3.2>.
5. *BREEAM International New Construction Version 6* (2021). Available at: https://files.bregroup.com/breeam/technicalmanuals/sd/international-new-construction-version-6/?utm_campaign=2241538_BREEAM%20NEW%20NC%20manual%20downloads&utm_medium=email&utm_source=BRE&dm_i=47CQ,1C1KY,8CZZFB,667EQ,1#_frontmatter/cover_newcon.htm?TocPath=_____1 (Accessed: 31 March 2024).
6. Buallay, A. (2018) 'Is sustainability reporting (ESG) associated with performance? Evidence from the European banking sector', *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30. Available at: <https://doi.org/10.1108/MEQ-12-2017-0149>.
7. EFRAG (2023) *EFRAG*. Available at: <https://www.efrag.org/> (Accessed: 4 May 2023).
8. EL direktiiv 2013/34 (2013) *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC Text with EEA relevance, OJ L*. Available at: <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj/eng> (Accessed: 3 May 2023).
9. EL direktiiv 2014/95 (2014) *Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups Text with EEA relevance, OJ L*. Available at: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj/eng> (Accessed: 2 May 2023).
10. EL ettepanek COM /2021 (2021) *Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) No 537/2014, as regards corporate sustainability reporting*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0189> (Accessed: 3 May 2023).
11. EL määrus 2020/852 (2020) *Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088 (Text with EEA relevance), OJ L*. Available at: <http://data.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng> (Accessed: 3 May 2023).
12. Euroopa Komisjon (2017) 'NFRD suunnised'. Available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705(01)).
13. *Euroopa roheline kokkulepe* (2022). Available at: <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/green-deal/> (Accessed: 19 April 2023).
14. European Commission (2023) *Corporate sustainability reporting*. Available at: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en (Accessed: 3 May 2023).

15. Fetting Constanze (2020) https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf. Available at: https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf (Accessed: 6 May 2024).
16. GRI (2023a) *GRI - Mission & history*. Available at: <https://www.globalreporting.org/about-gri/mission-history/> (Accessed: 1 May 2023).
17. GRI (2023b) *GRI - Standards*. Available at: <https://www.globalreporting.org/standards/> (Accessed: 7 May 2024).
18. Hasik, V. et al. (2019) 'Comparative whole-building life cycle assessment of renovation and new construction', *Building and Environment*, 161, p. 106218. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2019.106218>.
19. IFC (2023) 'IFC ESG Guidebook'.
20. KPMG (2020) 'The Time Has Come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020'.
21. KPMG (2022) *CSRD direktiivi osas saavutati kokkulepe*, KPMG. Available at: <https://kpmg.com/ee/et/blogs/home/posts/2022/07/csr-direktiivi-osas-saavutati-kokkulepe.html> (Accessed: 3 May 2023).
22. Kuhlman, T. and Farrington, J. (2010) 'What is Sustainability?', *Sustainability*, 2(11), pp. 3436–3448. Available at: <https://doi.org/10.3390/su2113436>.
23. Lima, L. et al. (2021) 'Sustainability in the construction industry: A systematic review of the literature', *Journal of Cleaner Production*, 289, p. 125730. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125730>.
24. *Maru Ehitus* (2022) *Inforegister*. Available at: <https://www.inforegister.ee/10714568-MARU-EHITUS-AS> (Accessed: 12 May 2024).
25. *Maru Ehitus* (2023) *Maru*. Available at: <https://maru.ee/struktuur/maru-ehitus-as/ettevotest/> (Accessed: 11 April 2024).
26. Mooldijk, S. (2020) 'Climate neutrality claims'.
27. Musarat, M.A., Alaloul, W.S. and Liew, M.S. (2021) 'Impact of inflation rate on construction projects budget: A review', *Ain Shams Engineering Journal*, 12(1), pp. 407–414. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.asej.2020.04.009>.
28. *Pariisi kokkulepe* (2023). Available at: <https://envir.ee/pariisi-kokkulepe> (Accessed: 19 April 2023).
29. PwC (2021) *ESG reporting and preparation of a Sustainability Report*, PwC. Available at: <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html> (Accessed: 30 April 2023).
30. Şahin, Z. and Çankaya, F. (2019) 'The Importance of Sustainability and Sustainability Reporting', in, pp. 45–59. Available at: https://doi.org/10.1007/978-981-32-9588-9_4.
31. Sarkodie, S.A., Owusu, P.A. and Taden, J. (2024) 'Green growth assessment across 203 economies: Trends and insights', *Sustainable Horizons*, 10, p. 100083. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.horiz.2023.100083>.
32. Schütze, F. and Stede, J. (2021) 'The EU sustainable finance taxonomy and its contribution to climate neutrality', *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 0(0), pp. 1–33. Available at: <https://doi.org/10.1080/20430795.2021.2006129>.
33. *Strateegia 'Eesti 2035'* (2023). Available at: <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia> (Accessed: 20 April 2023).
34. Sustinere (2023) 'ESG ja jätkusuutlikkuse raporteerimine: Eesti 100 mõjukama ettevõtte aastaaruannete uuringu tulemused 2022 (2021 aastaaruannete põhjal)'. Available at: <https://sustinere.ee/aruandluse-uuring> (Accessed: 2 May 2023).
35. Swedbank (2023) *Ettevõtete jätkusuutlikkust käsitlevad olulisimad EL-i õigusaktid*, *Swedbanki blogi*. Available at: <https://blog.swedbank.ee/ettevotlus/jatkusuutlik-ettevotete/ettevotete-jatkusuutlikkust-kasitlevad-olulisimad-el-i-oigusaktid> (Accessed: 3 May 2023).
36. United Nations (2024) *THE 17 GOALS | Sustainable Development*. Available at: <https://sdgs.un.org/goals> (Accessed: 6 May 2024).

37. *U.S. Green Building Council* (2023). Available at: <https://www.usgbc.org/leed/v41> (Accessed: 26 November 2023).
38. Verma, A.K. (2019) 'Sustainable Development and Environmental Ethics'. Rochester, NY. Available at: <https://papers.ssrn.com/abstract=3689046> (Accessed: 7 May 2023).